

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkojen yleissuunnitelma, Hankasalmi

Ilona Yliniemi

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkojen yleissuunnitelma, Hankasalmi

Ilona Yliniemi

Jyväskylä 2008

Keski-Suomen ympäristökeskus

KESKI-SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN RAPORTTEJA 2 | 2008
Keski-Suomen ympäristökeskus
Luonto ja kulttuuriympäristöt

Taitto: Juha Paakkolanvaara
Kansikuva: *Sinisiipi niittynätkelmällä*, Ilona Yliniemi
Sisäsivujen kuvat: Ilona Yliniemi, ellei toisin mainita

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi/julkaisut

Edita Prima Oy, Helsinki 2008

ISBN 978-952-11-2997-1 (nid.)
ISBN 978-952-11-2998-8 (PDF)
ISSN 1796-1890 (pain.)
ISSN 1796-1904 (verkkokj.)

Sisällys

1. Johdanto	5
2. Yleissuunnittelun tausta ja tavoitteet.....	6
3. Menetelmät	8
3.1 Suunnittelun alueen valinta ja rajaaminen	8
3.2 Esiselvitys.....	8
3.3 Tiedotus	9
3.4 Maastotyöt	10
4. Suunnittelun alueen yleiskuvauksen	11
5. Suunnittelun alueen kohteet yleisesti	14
6. Kohdekuvaukset.....	15
7. Kohteiden yleisiä hoito-ohjeita	40
7.1 Perinnebiotoopit.....	40
7.2 Metsäsaarekkeet ja reunavyöhykkeet.....	42
7.3 Erilaiset pientareet ja muut lumo-kohteet.....	43
8. Hoidon toteutus ja rahoitus	44
8.1 Ympäristötuen erityiset	44
8.2 Ei-tuotannollisten investointien tuki.....	46
8.3 Leader-toimintatapa	47
8.4 Erityistukien hakeminen	47
8.5 Muut rahoitusmahdollisuudet.....	48
Lähteet.....	50

1 Johdanto

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden (Lumo-) ja kosteikkojen yleissuunnittelun tavoitteena on ohjata ja tehostaa maatalotalousympäristön luonnon hoitoa ja vesiensuojelua. Yleissuunnittelussa kartoitetaan suunnittelualueilla sijaitsevia luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä kohteita ja esitetään toimenpidesuosituksia niiden hoidolle ja kunnostukselle. Lisäksi selvitetään paikkoja, joihin olisi mahdollista perustaa luonnon monimuotoisuutta ja vesiensuojelua edistäviä kosteikkoja ja suojavyöhykkeitä.

Yleissuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteutus on aina vapaaehtoista. Pyrkimyksenä on kohdentaa maatalouden ympäristötuen erityistukia ja ei-tuotannollisten investointien tukia oikeisiin kohteisiin ja samalla innostaa viljelijöitä hakemaan kyseisiä tukia. Ympäristötukijärjestelmään on Keski-Suomessa sitoutunut lähes 95 % viljelijöistä. Maatalouden ympäristötuen vapaaehtoiset erityistuet ja ei-tuotannollisten investointien tuki ovat maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuuskohteiden hoidon ja maatalouden vesiensuojelutoimien pääasiallinen rahoitusmuoto. Yleissuunnitelman toivotaan madaltavan kynnystä tukien hakuun, kun tukikelpoiset kohteet ja niille sopivat hoitomuodot esitellään maataloustuottajille jaettavassa julkaisussa. Yleissuunnitelma toimii pohjana tarkemmille kohdekohtaisille hoitosuunnitelmille ja esitetyt kohteet ovat rahoituspäätöksiä tehtäessä etusijalla.

Tämä Hankasalmen kunnassa toteutettu maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkojen yleissuunnitelma on toinen kahdesta vuonna 2007 toteutetusta yleissuunnitelmasta. Hankasalmen lisäksi yleissuunnittelua tehtiin Laukaan kunnassa. Suunnitelmat on laatinut FM Ilona Yliniemi Keski-Suomen ympäristökeskuksesta. Yleissuunnittelun etenemistä ohjasi ohjausryhmä, jossa oli TE-keskuksen, Keski-Suomen ympäristökeskuksen, MTK Keski-Suomen ja MTK:n paikallisjaostojen, ProAgria Keski-Suomen sekä kuntien edustus. Ohjausryhmä kokoontui suunnittelun aikana neljä kertaa.

Ohjausryhmän muodostivat:

Puheenjohtaja	Maaseutuasiamies Heikki Häkkinen, Hankasalmen kunta
Sihteeri	Suunnittelija Ilona Yliniemi, K-S ympäristökeskus
Jäsenet	Ympäristönsuojelusihteeri Sirpa Peitsenheimo-Aarnio, Hankasalmen kunta Maataloussihteeri Jari Halttunen, Laukaan kunta Ympäristönsuojelusihteeri Eija Syrjälä / Ympäristösuunnittelija Anu Surakka, Laukaan kunta Toiminnanjohtaja Juha Lappalainen / Järjestöagronomi Pertti Ruuska, MTK Keski-Suomi Yhdistyksen puheenjohtaja Jukka Kauppinen, MTK Hankasalmi Yhdistyksen puheenjohtaja Markku Pitkänen, MTK Laukaa Tarkastaja Merja Lehtinen, Keski-Suomen TE-keskus Maisemasuunnittelija Pekka Ilen, ProAgria Keski-Suomi Luonnonsuojelupäällikkö Päivi Halinen, K-S ympäristökeskus Ympäristöinsinööri Ansa Selänne, K-S ympäristökeskus Ylitarkastaja Liisa Horppila-Jämsä, K-S ympäristökeskus Suunnittelubiologi Maija Mussaari, K-S ympäristökeskus

2 Yleissuunnittelun tausta ja tavoitteet

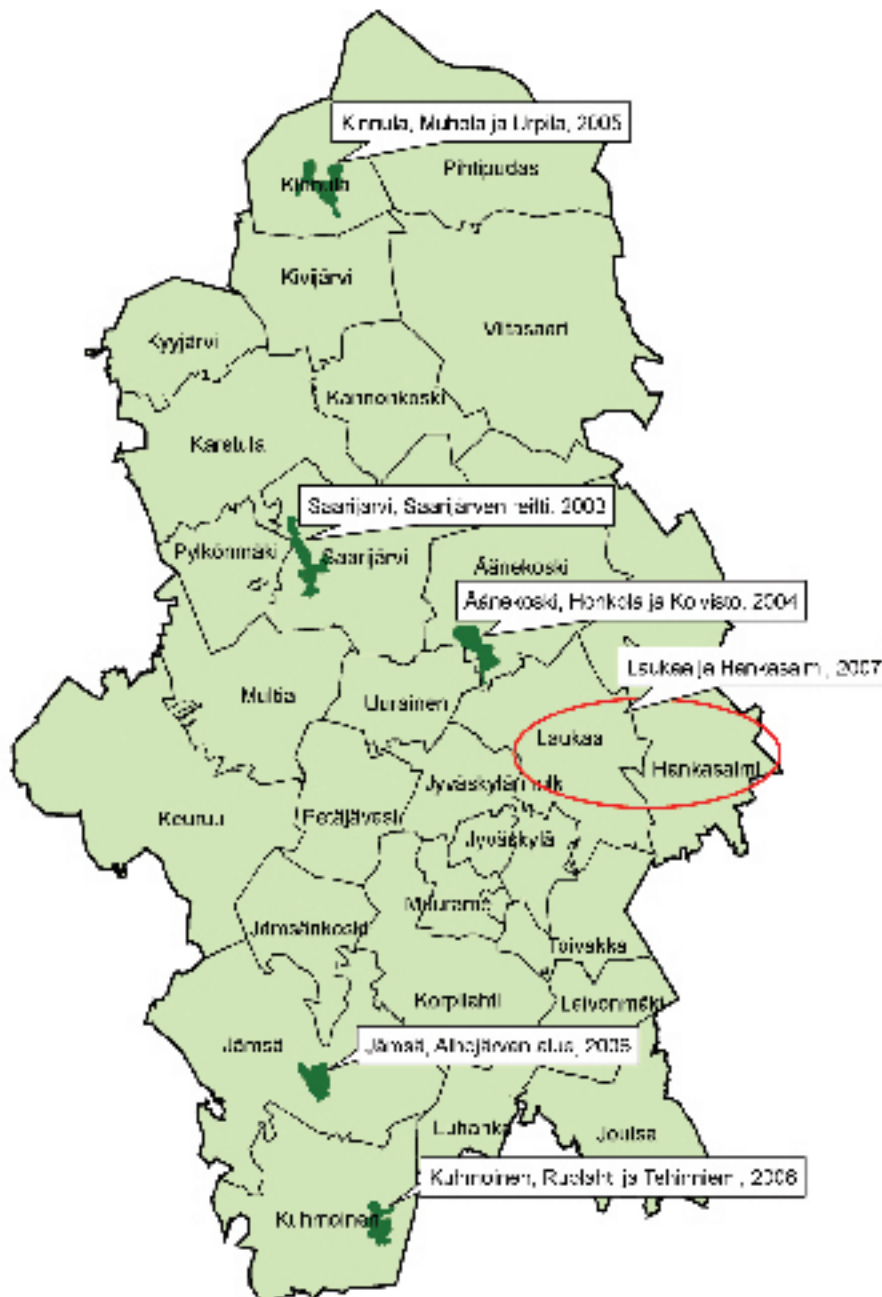
Maatalousympäristön erityispiirteitä ovat viljeltyjen peltujen lisäksi erilaiset avoimet ja puoliavoimet elinympäristöt, jotka ovat muotoutuneet muista luonnonalueista poikkeaviksi perinteisten maankäyttötapojen, lähinnä laidunnuksen ja niiton, myötä. Maatalousalueilla viihtyy runsas eliölajisto - jopa neljännes Suomen luonnonvaraisista lajeista elää ensisijaisesti maatalousympäristössä. Maatalouden tehostumisen ja rakennemuutosten myötä myös keski-suomalainen maalaismaisema on muuttunut yksipuolisemmaksi ja maatalousalueiden luonnon monimuotoisuus on vähentynyt. Viljelykset ovat suurentuneet ja samanaikaisesti muun muassa pientareet ja metsäsaarekkeet viljelysten keskellä ovat pienentyneet. Etenkin karjatalouden väheneminen ja eläinten siirtyminen peltolaitumille on vaikuttanut negatiivisesti maatalousympäristön eliöstöön. Luonnonniityt ja -laitumet ovat monissa tapauksissa jääneet pensoittumaan ja metsittymään. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden säilyminen edellyttääkin jatkuvaa ihmistoimintaa ja monimuotoisuuden kannalta tärkeiden kohteiden hoitoa.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuutta lisäävät myös kosteikot ja pelloille perustettavat suojavyöhykkeet. Nämä ovat tärkeitä vesiensuojelullisia keinoja, joiden avulla voidaan merkittävästi vähentää maatalouden vesistöille aiheuttamaa kuormitusta. Peltoviljely kuormittaa vesistöjä lannoitetusta maaperästä huuhtoutuvien ravinteiden ja vesistöihin kulkeutuvan kiintoaineen kautta. Peltoviljelyn lisäksi maatalouden vesistökuormitusta aiheutuu myös kotieläintuotannosta. Kosteikkojen avulla vedestä pidättyy ravinteita kosteikkoon laskeutuvan kiintoaineen kautta. Lisäksi kosteikkojen kasvillisuus ja mikrobiologinen toiminta vähentävät vedessä olevia ravinteita. Suojavyöhykkeet vesistöihin viettävillä pelloilla ja tulva-alueilla vähentävät pintavaluntaa ja siten maa-aineksen ja ravinteiden pääsyä veteen. Ne, yhdessä kosteikkojen kanssa, vähentävät vesien rehevöitymistä ja ojien ja rantojen ruoppaustarvetta.

Yleissuunnittelu on yksi tapa lisätä viljelijöiden tietämystä ja kiinnostusta ympäristönhoitoon. Maa- ja metsätalousministeriön rahoittamia maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ja suojavyöhykkeiden yleissuunnitelmia on tehty Keski-Suomessa 2000-luvun alusta lähtien. Ensimmäinen Keski-Suomessa toteutettu lumo-yleissuunnitelma tehtiin Saarijärven reitin valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle. Vuoden 2004 suunnittelualueena olivat maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet Honkolan ja Koiviston kylät Äänekoskella ja vuonna 2005 lumo-yleissuunnitelma tehtiin Kinnulaan, Muholan ja Urpilan kylille. Vuonna 2006 lumo-yleissuunnitelmia tuotettiin Keski-Suomessa kaksi kappaletta: yksi Jämsän Alhojärven alueelle ja toinen Kuhmoisten Ruolahteen ja Tehinniemeen. Suojavyöhykkeiden yleissuunnitelmia Keski-Suomessa on tehty aikaisempina vuosina yhdeksän kappaletta.

Tässä yleissuunnitelmassa on määritetty Keski-Suomessa ensimmäistä kertaa monivaikutteisille kosteikoille luontaisia perustamispaikkoja yhdistettynä luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävien kohteiden kartoitukseen. Lisäksi yleissuunnitelmassa on osoitettu joitakin suojavyöhykkeiden perustamisen kannalta järkeviä paikkoja. Suunnittelualueen pinta-ala on edellisiin Lumo-yleissuunnitelmiin verrattuna moninkertainen. Lumo-, kosteikko- ja suojavyöhykeyleissuunnittelun yhdistämisen sekä pinta-alan kasvattamisen toivottiin lisäävän yleissuunnittelun vaikuttavuutta Keski-Suomessa.

Yleissuunnittelun päätavoitteena on ohjata ja tehostaa maatalousympäristön luonnon hoitoa ja vesien suojelua. Yleissuunnitelmaa voidaan käyttää pohjana tarkemille hoitosuunnitelmille, joita laaditaan haettaessa maatalouden ympäristötuen erityistukia tai toteutettaessa muita ympäristönhoitoon liittyviä hankkeita. Samalla helpotetaan myös ympäristötuen perustoimenpiteisiin kuuluvan maatalan luonnon monimuotoisuuskartoituksen tekoa, jonka osaksi lumo-kohteet kuvauksineen voi liittää. Lisäksi yleissuunnitelmassa esitellyt kohteet toimivat esimerkkikohteina – samantyyppisten, luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden kohteiden hoitoon ja kosteikkojen perustamiseen voi hakea rahoitusta myös suunnittelun ulkopuolisilla alueilla.

Keski-Suomen lumo-yleissuunnittelalueet.
© Maanmittauslaitoslupa nro 7/MYY/06

3 Menetelmät

3.1

Suunnittelualueen valinta ja rajaus

Hankasalmen valintaan vuoden 2007 yleissuunnittelukunnaksi vaikutti karjatilojen määrä, jota tarkasteltaessa se nousi esiin muiden keskisuomalaisten kuntien joukosta. Lisäksi sillä, Laukaan ohella, on eniten viljelyksessä olevaa peltoa maapinta-alaa kohti laskettuna sekä jo tunnustettuja maisema- ja luontoarvoja. Maatalous on kyseisen kunnan alueella myös merkittävä vesistökuormittaja; Iso-Kaihlasen alue sekä Kuuhankaveden vesistöalue kuuluvat Keski-Suomen maatalouden vesiensuojelun painopistealueisiin.

Vuonna 2007 yleissuunnittelua päätettiin tehdä laajemmalle alueelle ja yleisemmällä tasolla kuin edellisinä vuosina. Tavoitteena oli löytää suurempi joukko potentiaalisia tukikohteita ja saavuttaa enemmän asiasta kiinnostuneita viljelijöitä ja erityisesti karjankasvattajia. Yleissuunnittelualueelle ei tehty tiukkaa rajausta, vaan kuntaa päätettiin käydä läpi niin paljon kun maastotöiden aikana oli mahdollista.

Yleissuunnittelu Hankasalmella päätettiin aloittaa maatalousvaltaisilta vesistöjen valuma-alueilta, joilla olisi todennäköisesti tarvetta vesiensuojelullisille toimille. Suunnittelualueen valinnassa kiinnitettiin erityisesti huomiota kunnasta tulleeeseen toivomukseen keskittyä vedenlaadultaan heikoimpien järvien valuma-alueille. Lisäksi Niemisjärven alueen valintaan vaikutti paikallisten asukkaiden aktiivisuus ja kiinnostus kotijärven tilasta. Maastotöiden aikana suunnittelualueiksi tarkentuivat Hankasalmella Iso- ja Pieni-Kaihlanen -järvien lähialueet, Niemisjärven ympäristö sekä Hankasalmen aseman seutu. Näiden alueiden lisäksi suunnitelmaan otettiin mukaan myös yleisön ilmoittamia kohteita esimerkiksi Kovalanmäeltä sekä Kärkkäälän ja Säkinmäen kylien alueilta. Muut osat kunnasta jäivät suunnittelun ulkopuolelle. Suunnittelualueen pinta-alaksi muodostui noin 10 000 hehtaaria.

3.2

Esiselvitys

Yleissuunnitelman tekeminen alkoi toukokuussa 2007 esiselvitysaineiston kokoamisella. Esiselvityksessä kartoitettiin alueilla aikaisemmin tehdyt luontoselvitykset ja muut saatavissa olevat luontotiedot ympäristöhallinnon paikkatietoaineistojen avulla. Alueelta selvitettiin mm. aiemmin inventoidut perinnebiotoopit, maakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt, nykyiset erityistukikohteet, muinaisjäännökset, perustetut luonnonsuojelualueet ja vielä toteuttamattomat luonnonsuojeluohjelmien alueet. Esiselvityksessä huomioitiin myös pohjavesialueet sekä uhanalaisien lajien esiintymisalueet.

Karttojen avulla arvioitiin kohteita, joissa olisi mahdollisesti tarvetta suojavyöhykkeille ja kosteikoille. Esiselvitysaineistona käytettiin myös vanhoja karttoja, kuten pitäjänkattoja 1920-30 -luvulta ja 1700 -luvun lopun Kuninkaan kartastoa, joiden avulla voitiin tarkastella vanhoja maankäyttömuotoja, vesiuomien kulkua ja kosteikkojen esiintymistä. Esiselvityksen perusteella saatua tietoa käytettiin hyväksi maastotöitä suunniteltaessa.

Tiedotus

Yleissuunnittelun aloittamisesta tiedotettiin kesäkuussa 2007 Keski-Suomen ympäristökeskuksen ja MTK Keski-suomen internetsivuilla, jolloin hankkeesta lähetettiin tiedote myös lehdistölle. Hankasalmen maataloustuottajia lähestyttiin tiedotekirjeellä, josta ilmeni yleissuunnittelun tavoitteet, yhteyshenkilöiden tiedot sekä yleisötilaisuuden ajankohta. Tiedotekirje lähetettiin kaikille Hankasalmen maataloustuottajille, jotta kaikki halukkaat saattoivat esittää kohteita maastokäyntikohteiksi.

Viljelijöille, maanomistajille ja kaikille asiasta kiinnostuneille pidettiin alkukesästä ennen maastotöiden alkua kunnantalolla tiedotustilaisuus, jossa esiteltiin yleissuunnittelun yleisiä periaatteita ja aikataulua. Yleisötilaisuudesta tiedotettiin maataloustuottajille lähetetyn kirjeen lisäksi paikallislehden kautta. Lehdistötiedotteen ja yleisötilaisuuden jälkeen asiasta ilmestyi lehtiartikkeli paikallislehdessä (Hankasalmen Sanomat).

Ennen tilakohtaisia maastokäyntejä pyrittiin maanomistajat tavoittamaan henkilökohtaisesti, jolloin maastokäynnin ajankohta pystyttiin sopimaan niin, että maanomistaja saattoi halutessaan olla paikalla ja mukana maastossa. Tiedottaminen poiki yhteydenottoja, joiden perusteella sovittiin muutamia maastokäyntejä. Maastotöiden yhteydessä keskusteltiin yleissuunnittelusta, kohteiden mahdollisesta hoidosta tai perustamisesta sekä erityistukien hausta.

Yleissuunnittelun maastotöiden päättymisestä ja tuloksista julkaistiin syksyllä tiedote Keski-Suomen ympäristökeskuksen verkkosivuilla. Maastotöiden tuloksista pidettiin marraskuussa toinen yleisötilaisuus, jota ennen yleissuunnitelman alustava raportti oli nähtävillä kunnassa. Yleisötilaisuudesta tiedotettiin paikallislehden kautta. Yleisötilaisuuksissa maanomistajilla oli mahdollisuus esittää mielipiteitään, saada lisätietoja yleissuunnittelusta ja kommentoida suunnitelmaluonnosta. Yleisötilaisuuden jälkeen suunnittelija Ilona Yliniemi oli myös esittelemässä yleissuunnitelmaluonnosta päivän ajan Hankasalmen kunnassa. Suunnitelman valmistuttua se postitettiin niille maataloustuottajille, joiden kohteita esiteltiin yleissuunnitelmassa.

Yleissuunnittelun ohjausryhmä maastossa tutustumassa vuoden 2007 yleissuunnittelualueisiin.

Maastotyöt

Maastotyöt Hankasalmella aloitettiin elokuun alkupuolella ja viimeiset maastokäynnit tehtiin lokakuun alussa. Yhteensä maastotöiden aikana tehtiin arviolta 40 tiläkäyntiä. Tiloille tehtäviin maastokäynteihin osallistuivat lähes kaikki viljelijät, sekä muutamilla kerroilla eri yhteistyötahojen edustajia. Maastotöissä pyrittiin kartoittamaan alueella olevat luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävimmät kohteet ja löytämään paikkoja monivaikutteisille kosteikoille ja suojavyöhykkeille. Lisäksi käytiin kohteilla, joita maanomistajat olivat ilmoittaneet.

Käytännössä suunnitelmasta on voinut jäädä pois kohteita, jotka ovat merkittäviä luonnon monimuotoisuuden kannalta ja joille saattaisi voida hakea erityistukia. Tiloilla saattaa olla suunnitelmassa mainittujen kohteiden lisäksi myös pienempiä kohteita, kuten esimerkiksi hoitamisen arvoisia reunavyöhykkeitä, joiden vaaliminen on luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeää. Suojavyöhykkeiden tarvetta suunnittelualueella ei ole inventoitu täysin kattavasti. Myös mahdollisia kosteikkojen perustamispaikkoja voi löytyä lisää suunnittelualueelta. Poisjääneet kohteet arvioidaan tapauskohtaisesti erityistukien hakemisen yhteydessä.

Luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävistä kohteista kirjattiin maastokäynnin aikana elinympäristötyyppi – esimerkiksi oliko kohde perinnebiotooppi, metsä-, puu- tai kivisaareke pellolla, peltojen reunavyöhyke, joki-, puro- tai ojauoma pientareineen, jo olemassa oleva kosteikko, pelto- tai tilustie pientareineen tai joku muu lumo –kohde. Kohteesta pyrittiin muodostamaan mahdollisimman selkeä yleiskuvaus, jossa luonnehditaan kohteiden erityispiirteitä ja kasvilajistoa. Haastatteleamalla maanomistajaa saatiin tietää kohteiden aikaisemmasta maankäytöstä ja hoidosta. Kohteiden maisemallinen, kulttuurihistoriallinen ja biologinen merkitys arvioitiin kerättyjen tietojen perusteella ja kohteiden erityispiirteet huomioon ottaen mietittiin niille sopivia hoito- ja erityistukimuotoja.

Maastotöissä merkittiin ylös mahdolliset kosteikkojen perustamispaikat, jonka jälkeen potentiaalisien kohteiden yläpuolisen valuma-alueen peltojen pinta-ala (%) määritettiin. Suunnitelmassa esitettyjen mahdollisten kosteikkojen perustamispaikkojen yläpuolisen valuma-alueen peltopinta-alaprosentti on pääosin yli 20 prosenttia. Muutamissa kohteissa on kosteikon perustaminen/hoito muutoin perusteltua. Maastotöissä kerätty tieto vietiin digitaaliseen paikkatietojärjestelmään (ArcView GIS 9.2), jonka avulla piirrettiin suunnittelualueen kohdekartat. Kohteiden rajaukset ja pinta-alat ovat vain suuntaa antavia ja erityistukisuunnitelmia varten alueiden rajaukset on tarkistettava maastossa ja pinta-ala merkittävä tarkemmin erilliseen suunnitelmakarttaan.

4 Suunnittelualueen yleiskuvaus

Hankasalmi kuuluu Itäisen Järvi-Suomen laajaan maisemamaakuntaan, jonka Keski-Suomeen yltävä osa on nimeltään Keski-Suomen järvisuomus. Alue on nimensä mukaisesti runsasjärvisä ja järvet luovat maisemaan keskeisen vaihtelun yhdessä metsien kanssa. Vallitseva maalaji on moreeni, joka peittää suurelta osin kallioperän. Tyypillisiä jääkauden muovaamia muodostelmia alueella ovat luode-kaakko suuntaiset harjujaksot ja järviältaiden murroslaaksot. Asutus Keski-Suomen järvisuomudulla on perinteisesti sijoittunut vesiteiden varsille, järvien rannoille, kannaksille ja vesistöjen solmukohtiin. Sotien jälkeen syntyneelle uudisasutukselle on raivattu ja kuivattu suomaia (Jäppinen 2006).

Suurin osa Keski-Suomesta, myös Hankasalmi, kuuluu Kymijoen vesistöalueeseen. Yleissuunnittelualue sijoittuu pääosin Iso-Kaihlacen ja Niemisjärven valuma-alueille. Hankasalmen Aseman seudun kohteet kuuluvat Kuuhankaveden, ja osin myös Teravajoen, valuma-alueelle. Pohjoisen kohteet, jotka koostuvat maanomistajien ilmoittamista kohteista, sijaitsevat Kynsiveden ja Säkinlammien valuma-alueilla.

Pieni- ja Iso-Kaihlacen käsittävän Iso-Kaihlacen valuma-alueella peltopinta-alaprosentti kaikesta maa-alasta on noin 20%. Järvien lähiympäristössä on runsaasti maataloja ja järvenrantapeltoja. Maatalous onkin yksi järvien merkittävistä kuormittajista. Alueen maisema muodostuu peltojen ja järvien sekä niitä ympäröivien metsien mosaiikista. Varsinkin Pieni-Kaihlacen lähialueet ovat pienipiirteisistä ja monimuotoisuuden kannalta rikasta aluetta. Valuma-alueella on niin kasvinviljely- kuin karjatilojakin. Pieni-Kaihlacen on linnustollisesti arvokas järvi: se on valtakunnallisen lintuvesiensuojeluohjelman kohde ja kuuluu Natura 2000 –verkostoon. Pienehkö järvi on kuitenkin kärsinyt rantojen umpeenkasvusta. Sitä on kunnostettu veden pinnan nostolla: Niemelänjokeen on rakennettu pohjapato, joka tasaa järven pinnan alinta vedenkorkeutta. Alueella on myös tehty muita lintujärven arvoa säilyttäviä kunnostustoimia, kuten järvikasvillisuuden niittoa. Iso-Kaihlacen on kärsinyt rehevöitymisestä.

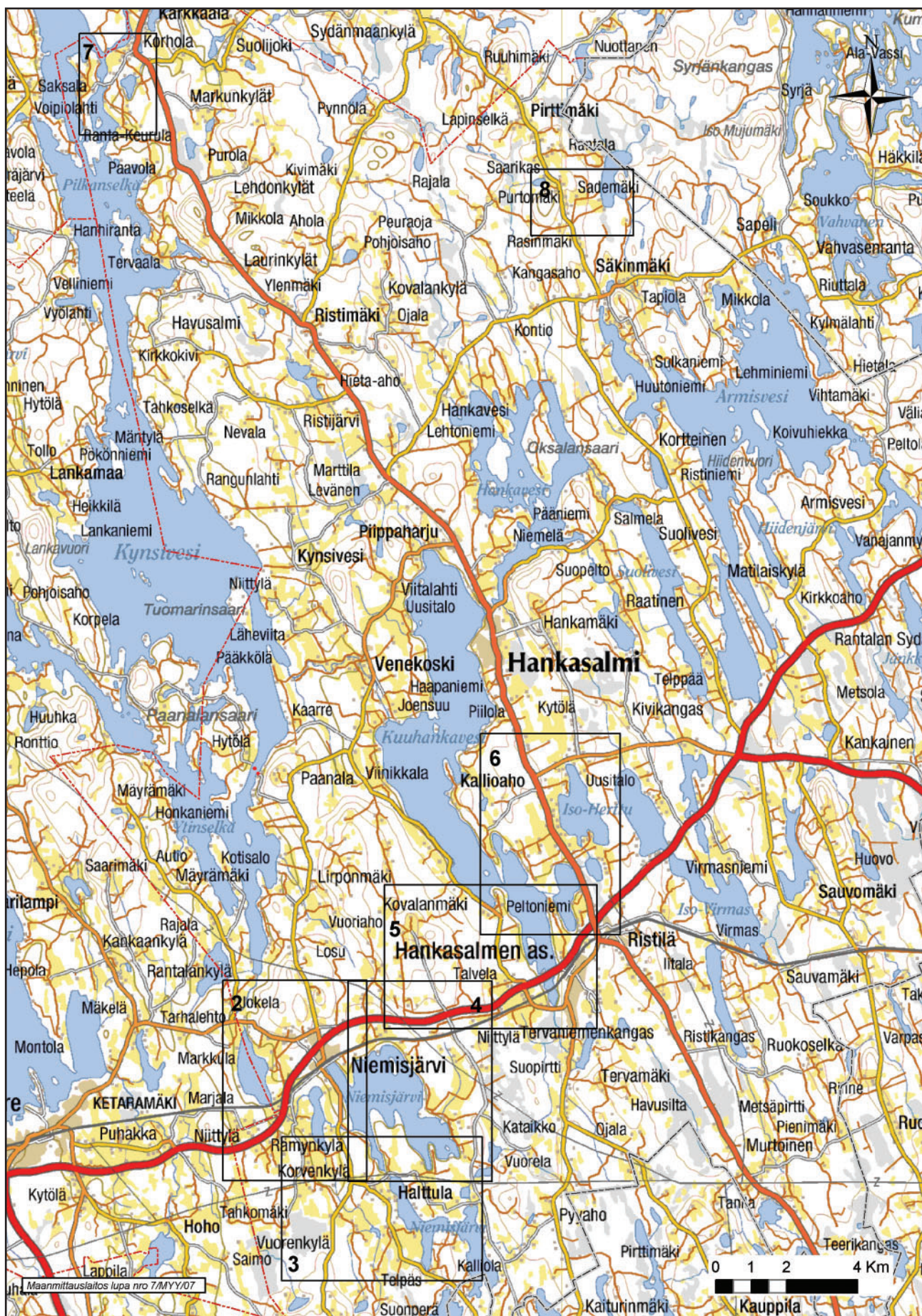
Niemisjärvi on kaksiosainen järvi, jonka pohjoisen ja eteläisen osan yhdistää kapea Iloisten- eli Pukkilansalmi. Niemisjärven valuma-alueesta yli puolta peittää metsä. Maataloutta on kuitenkin keskittynyt etenkin lähelle järveä ja järven laskevien ojien loppupäähän. Järveä ja siihen laskevien merkittävien jokien ja ojien tilaa on seurattu Keski-Suomen ympäristökeskuksen ja Niemisjärven kylätoimikunnan puolesta. Järven ravinnepitoisuudet ovat pysyneet kohtuullisena, vaikkakin kuormitus on lähellä sallitun kuormituksen raja-arvoja. Keväällä 2005 Keski-Suomen ympäristökeskus tutki kymmenen Niemisjärven laskevan ojan vedenlaadun. Tutkimustuloksia veti yhteen Hannu Oranen (2007), jonka opinnäytetyön tuloksia on käytetty myös tämän työn taustaselvityksenä. Ojien vesien laatua on käsitelty tarkemmin kohdekuvausten yhteydessä.

Hankasalmen aseman lähialueet, Iso- ja Pirtti-Herttun sekä Keskenlampi kuuluvat pääosin Kuuhankaveden valuma-alueeseen. Valuma-alueen peltopinta-alaprosentti kaikesta maa-alasta on noin 19%. Maatalous on keskittynyt etenkin Iso-Herttun lähiympäristöön sekä sen ja Kuuhankaveden väliselle alueelle. Järvien vedenlaadun suojelemiseksi on alueelle perustettu muutamia laskeutusaltaita. Suurin, osittain kosteikkomainen, laskeutusalrakennelma sijaitsee Pirtti-Herttun pohjoisosaan laskevan pelto-ojan loppupäässä. Alueella on paljon kasvinviljelytiloja, mutta myös runsaasti lypsykarjatiloja. Pienien ja matalien järvien, Iso-Herttun, Pirtti-Herttun ja Keskenlammien vedenlaatu on kärsinyt. Iso-Herttussa on esiintynyt toistuvasti pit-

käkestoisia sinileväkukintoja. Järven tilan kohentamiseksi on sen pinnan nostohanke käynnistetty. Lisäksi järvellä on suoritettu hoitokalastusta. Myös Keskisenlammen ja Iso-Hertun osalta on kunnostuksen selvitysvaihe käynnistetty.

Niemisjärven Vehkakorven avointa viljelymaisemaa.
Viereinen sivu: Kartta 1. Karttojen sijainti yleissuunnittelun eri osa-alueilla.

5 Suunnittelualueen kohteet yleisesti

Suunnitelmaan sisältyy yhteensä 47 kohdetta, joista suurin osa on muodostettu yhdistämällä useita pienempiä erillisiä kohteita. Luonnon monimuotoisuus- (lumo-) kohteiden yhteenlaskettu pinta-ala noin 43,5 ha. Pinta-alaltaan lumo-kohteet vaihtelevat muutaman aarin kokoisista saarekkeista noin 1-6 hehtaarin laajuisiin kokonaisuuksiin. Kohteiden raja- ja pinta-ala ovat kuitenkin vain suuntaa antavia. Erityistukisuunnitelmaa varten alueen raja- ja pinta-ala tarkistettava maastossa ja pinta-ala merkittävä tarkemmin erilliseen suunnitelmakarttaan. Erityistukia esitellään kappaleessa 8.

Suunnittelualueelle tyypillisiä lumo-kohteita ovat erilaiset reunavyöhykkeet ja pelloilla sijaitsevat metsä- ja puusaarekkeet. Reunavyöhykkeet ovat pääasiassa peltujen ja järvien välisiä rantavyöhykkeitä sekä hakamaisia reunavyöhykkeitä. Suunnitelmaan on otettu mukaan myös muutamia puukujanteita, pientareita ja laajoihin peltoaukioihin vaihtelua tuovia latoja ympäristöineen. Perinnebiotooppeja löytyi kartoituksessa muutamia. Yleissuunnittelualueelta löytyy kuitenkin varmasti suunnitelmassa esiteltyjen kohteiden lisäksi joitakin luonnonarvoiltaan merkittäviä kohteita, joita ei tässä suunnitelmassa mainita. Myös mahdollisia kosteikkojen perustamispaikkoja voi löytyä lisää suunnittelualueelta. Tällaiset kohteet voidaan arvioida erityistuen hakemisen yhteydessä tapauskohtaisesti.

Jokaisesta lumo-kohteesta on kohteen yleiskuvaus, hoitosuosituksien ja rahoitusmuodon esittely. Kuvauskohdassa esitellään kohteen kasvillisuutta, erityispiirteitä sekä merkitystä luonnon monimuotoisuuden kannalta. Hoitosuositus –otsikon alla on kohdekohtainen hoito-ohje. Rahoitusmuodossa kerrotaan mitä erityistuen muotoa kohteeseen voi hakea. Hoitosuosituksissa on esitetty hoitotoimenpiteitä erityisesti kyseiselle kohteelle. Elinympäristötyyppeihin ja niiden hoitomuotoihin liittyvät yleiset ohjeet on kuitenkin hyvä tarkastaa kappaleen 7. luvusta. Suunnitelmassa on esitetty myös muutamia kohteita, joilla on merkitystä luonnon monimuotoisuuden kannalta, mutta jotka eivät vaadi juurikaan hoitotoimenpiteitä. Suunnitelmassa olevista kartoista selviää kohteen elinympäristötyyppi ja sijainti suunnittelualueella.

Alustavia kosteikkojen perustamispaikkoja, tai paikkoja, jossa on tarvetta muille vesiensuojelutoimille, on osoitettu 7 kappaletta. Paikat on merkitty suuntaa antavasti kartoille ja niistä on kuvaus tekstissä. Karttoihin on myös merkitty jo perustettuja laskeutusaltaita ja kosteikkoja. Muutamista näistä on myös kuvaus tekstissä. Kosteikkojen perustamiseen voi hakea ei-tuotannollisten investointien tukea ja hoitoon monivaikutteisen kosteikon hoito- erityistukea. Monivaikutteisen kosteikon hoito-erityistukea voi hakea myös jo perustettujen laskeutusaltaiden ja kosteikkojen hoitoon. Tukia haettaessa tulee kosteikkokohteisiin laatia yksityiskohtaiset rakentamis- ja perustamissuunnitelmat sekä hoitosuunnitelmat. Tarkemmat tiedot tukien hausta ja esimerkiksi suunnitelmia laativista tahoista löytyy kappaleesta 8.

Suojavyöhykkeiden tarvealueita ei ole kattavasti inventoitu. Suojavyöhykkeitä on suunnitelmassa osoitettu lähinnä kohteille, jotka muodostavat kokonaisuuksia lumo-kohteiden kanssa. Näiden lisäksi suojavyöhykkeiden perustaminen on kuitenkin perusteltua kaikille (vaikka kartoissa ei näitä olisikaan merkitty suojavyöhykesuosituksella) Iso- ja Pieni-Kaihlasen rantapelloille sekä Iso- ja Pirtti-Hertun rantapelloille, etenkin jos pellot ovat kaltevia ja sijaitsevat tulva-alueella. Suojavyöhykesopimuksia voidaan tehdä myös pelloille, jotka sijaitsevat pohjavesialueilla.

6 Kohdekuvaukset

1. Rusilanjoki (pinta-ala 2,7 ha)

Kuvaus: Iso-Kaihlasen vedet laskevat Rusilanjokea pitkin Kynsiveden kynsilahteen. Joki mutkittellee Jokelan tilan kohdalla rajautuen peltoihin. Pellon ja joen välinen vyöhyke on ollut aikoinaan laidunnettu. Nyt alueella kasvaa runsaasti pajupensaita avoimien kohtien ja pensasryhmien vuorotellessa. Avoimilla kohdilla kasvaa runsaasti heiniä, suurruohoja ja kosteikkokasvillisuutta.

Hoito: Pajukkoa voidaan poistaa raivauksen avulla, jotta kohteen puoliavoin luonne säilyy. Kaikkia pensaita ei kuitenkaan tule poistaa, sillä ne toimivat suoja- ja pesimispaikkoina eläimille.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Rusilanjoen ja peltöjen välinen luontainen vyöhyke on kapeahko ja paikoin pelto viettää jokeen. Pellolle olisikin siksi perusteltua perustaa suojavyöhyke.

2. Iso-Kaihlasen rantaniitty ja kosteikko (pinta-ala 1,3 ha)

Kuvaus: Kohde on emolehmillä laidunnettu rantaniitty ja kosteikkoalue Iso-Kaihlasen rannassa Rusilan tilan läheisyydessä. Kivisen niityn kasvillisuus on nurmilauhavaltaista kosteaa heinäniittyä. Parempaa lajistoa on mm. huomionarvoinen nurmikaunokki, joita löytyi alueelta muutama yksilö. Kosteikkoalue levittäytyy pelto-ojan ympärille ja se on mukana laidunnuksessa. Alueella on suohautoja ja ojan vedet kulkevat niiden läpi ennen laskua järveen - alue toimii luontaisena kosteikkona. Kosteikkoalueella kasvaa pajuja ja sarakasvillisuutta. Kohde muodostaa arvokkaan kokonaisuuden yhdessä viereisen peltolaitumen ja laidunnetun ranta-alueen kanssa. Avonaisilla rantaniityillä on suuri merkitys luonnon monimuotoisuuden kannalta – erityisesti lintujen ruokailu-, levähdys- ja pesimäpaikkoina. Kohdetta on hoidettu aikaisemmilla tukikausilla erityistuella.

Hoito: Laidunnuksen jatkaminen.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki (koko alueelle).

3. Hurtsikan hakamaa (pinta-ala 1,0 ha)

Kuvaus: Kohde on hakamaista laidunaluetta, joka on ilmeisesti ollut aikoinaan peltokäytössä. Kohteen puusto on harvahkoa koivikkoa ja männikköä, joiden seassa on muutamia kuusia. Alueen metsänpuoleisella reunalla on kiviraunioita, jotka näyttävät vanhalta kiviaidalta. Kiviraunio on pysynyt hyvin esillä laidunnuksen ansiosta. Aluskasvillisuus on melko rehevää ja paikoin kulunutta. Lajistossa vallalla ovat heinät, muuta lajisto on mm. metsäkurjenpolvi, siänkärsämö, ahomansikka, nurmitädyke ja voikukka. Kohdetta on hoidettu aikaisemmilla tukikausilla erityistuella.

Hoito: Laidunnuksen jatkaminen.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki (koko alueelle).

4. Luikkapuska (pinta-ala 0,3 ha)

Kuvaus: Kohde on harvahkoa koivu-kuusi-mänty –sekametsää. Aluskasvillisuudessa on mm. ahomansikka, siankärsämä, nurmitädyke, metsäkurjenpövi, poimulehti, niittysuolaheinä ja metsä- ja nurmilauha. Alueella viihtyy runsas sienilajisto.

Hoito: Laidunnuksen jatkaminen. Kohdetta on hoidettu aikaisemmilla tukikausilla erityistuellä.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki (koko alueelle).

5. Rusilan reunavyöhykkeet a-c (pinta-ala 0,9 ha)

Kuvaus: Rusilan tilan lähipelloilla on useita laiduntamalla ja raivauksella hoidettuja reunavyöhykkeitä. Kohde a on kiviraunio, joka ulottuu pellolle. Se on hieno yksityiskohta maisemassa ja voi tarjota suoja- ja pesimispaikkoja esimerkiksi hyönteisille, sisiliskoille tai vaikkapa kivitaskuparille. Reunavyöhyke b on laidunnettu rantapellon ja Iso-Kaihlasen välinen kapea ja harvapuustoinen reunus. Alueen pääpuulajeja ovat haapa ja koivu. Reunavyöhyke c on laidunnetun pellon ja metsän reunaa, jota on raivattu puoliavoimeksi. Reunaan on jätetty maisemapuita ja pensaita. Aluskasvillisuus on heinävaltaista. Reunassa sijaitsee muutama harmaantunut lato. Kohteen hoidolla on maisemallista merkitystä sen näkyessä hienosti maisemaa elävöittäen vilkkaasti liikennöidylle 9-tielle.

Hoito: Kohteiden hoidoksi käy laidunnuksen jatkaminen. Lisäksi c-reunavyöhykkeelle kannattaa tehdä vuosittaista ylläpitoraihausta, jossa poistetaan alueelle nousevaa taimikkoa, vadelmikkoa ym. Tällä kohteella on tärkeää tarpeeksi korkea laidunnuspaine, jotta alueen kasvillisuus pysyy lyhyenä ja voi monipuolistua. Myös reunavyöhykettä b voidaan tarvittaessa raivata, jos aluspuusto pääsee liian tiheäksi.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Rantapellolle, jonka yhteydessä on reunavyöhyke b, on perusteltu perustaa suojavyöhyke. Suojavyöhykettä voidaan hoitaa laiduntamalla, mutta tällöin suojavyöhyke pitää laiduntaa vesiensuojelullisista syistä omana lohkona irti yläpuolisesta peltolaitumesta ja alapuolisesta reunavyöhykkeestä (Keski-Suomen ympäristökeskuksen lausunnon perusteella).

Laidunnetut rantaniityt ja kosteikot ovat erityisen tärkeitä kahlaajalinnuston kannalta (Kohde 2).

6. Niemenjoen tulvapelto (pinta-ala 1,8 ha)

Kuvaus: Pieni-Kaihlasesta Iso-Kaihlaseen laskevan Niemenjoen loppupäässä on joen varrella joenvarsiniittyä ja kosteudesta kärsinyttä vanhaa peltoa. Kohde rajautuu viljelyksessä olevaan peltoon. Alueen kasvillisuuden valtalajeja ovat heinät, erityisesti kastikat, ja sarat. Muuta lajistoa ovat mm. järvikaisla ja osmankäämi. Avoimilla ranta- ja joenvarsiniityillä ja tulva-alueilla on erityistä merkitystä linnuston kannalta.

Hoito: Niitto sopii hyvin alueen hoidoksi. Niittojäte olisi hyvä saada korjatuksi alueelta, jotta se ei jäisi rehevöittämään maaperää. Niiton lisäksi pajupensaita voidaan raivata, jotta ne eivät valtaisi koko aluetta ja kohde säilyttäisi avoimuutensa. Pensaita ja pensasryhmiä on kuitenkin hyvä myös jättää alueelle lintujen ja muiden eläimien suoja- ja pesimispaikoiksi.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

7. Pienmäen haka (pinta-ala 1,4 ha)

Kuvaus: Pienmäen tilan rakennukset on arvoltaan valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi ympäristöksi. Tila pihapiireineen toimii museona, jossa on kesäisin opastus. Tilalle nousee puiden reunustama pihatie, jonka länsipuolella on vanha, jo lähes umpeenkasvanut haka-alue. Haka rajoittuu tien lisäksi toiselta sivultaan peltoon. Kenttäkerroksen kasvillisuus on korkeaa ja melko yksipuolista. Haka-alueen puustossa on kuitenkin vielä nähtävissä vanhaa rakennetta ja sen kunnostus olisi hieno lisä talomuseon ympäristöön. Sen hoidolla on myös yleistä maisemallista merkitystä, sillä museoalueella käy paljon turisteja kesäisin.

Hoito: Alueen hoidossa tulisi aluksi hakaan tehdä peruskunnostus, jossa nuorta puustoa poistettaisiin vanhojen ympäriltä. Alueella on paikoin voimakasta alikasvosta, etenkin harmaaleppää. Myös vadelma-, mesiangervo- ja maitohorsmakasvustot olisi hyvä raivata. Vanhojen puiden lisäksi tulisi alueelle jättää yksittäispuita ja puuryhmiä. Tavoitteena on palauttaa alueen hakamainen ilme. Raivauksen jälkeen alueelle tulisi järjestää laidunnus, esimerkiksi hevonen tai kaksi sopisi hyvin alueen laiduntajiksi. Laidunnuksen avulla vesakko pysyy kurissa ja aluskasvillisuus lyhyenä. Eläimille ei tulisi antaa alueelle lisäruokaa, jotta se ei entisestään rehevöityisi. Samasta syystä raivausjätteet tulee kerätä pois alueelta.

Rahoitusmuoto: Perinnebiotooppien hoidon erityistuki.

Joenvarren kasvillisuutta voidaan hoitaa niiton avulla, jolloin alueen avoimuus säilyy (Kohde 6).

8. Purrinniemen maisemallinen reunavyöhyke (pinta-ala 0,8 ha) ja suojavyöhyke

Kuvaus: Pöyhölän tilan rantapeltojen ja Sahanlahden väliin jää kapea reunavyöhyke. Pohjoisosassa reunavyöhykettä kasvaa muutama iäkkäämpi hopeapaju. Reunavyöhyke levenee Purrinniemen kärkeen mentäessä, jolloin myös puusto muuttuu harvahkoksi sekapuustoksi. Valtalajeja tällä osalla ovat mänty ja koivu. Reunavyöhykkeellä on maisemallista merkitystä sen sijainnin vuoksi: se näkyy esimerkiksi hienosti Niemisjärven yleiselle uimarannalle ja muodostaa järven ja pellon kanssa kauniin kokonaisuuden.

Hoito: Reunavyöhykettä voidaan hoitaa maisemaraivauksella. Raivauksessa vanhat puut säästetään ja niiden väliltä poistetaan alikasvosta, jolloin reunavyöhykkeen ilmavuus säilyy ja vanhat puut pääsevät paremmin esille maisemassa.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Purrinniemen Sahanlahden puoleiselle pellolle olisi perusteltua perustaa suojavyöhyke. Pellon ja järven välinen luontainen vyöhyke on kapea etenkin pellon pohjoisosassa – täällä suojavyöhyke olisi erittäin tarpeellinen. Suojavyöhyke olisi perusteltua myös osalle peltoa niemen kärkeen päin mentäessä, sillä pelto viettää hieman järveen ja luontainen vyöhyke pellon ja järven välissä on kuitenkin vielä kapeahko. Suojavyöhykkeen perustaminen vähentäisi Niemisjärveen pääsevien ravinteiden ja kiintoaineen määrää ja näin ollen myös vähentäisi järven rehevöitymisriskiä.

9. Janholan reunavyöhykkeet (pinta-ala 0,8 ha), suojavyöhykkeet ja mahdollinen kosteikon paikka

Kuvaus: Janholan tila sijaitsee peltoaukean keskellä Niemisjärven ja Pieni-Kaihlasen välisellä kannaksella. Tila rakennuksineen on arvotettu maakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi ympäristöksi. Tilan lähipeltojen reunat ovat lehtipuuvaltaisia ja monipuolisen puuston omaavia. Isoimman pellon eteläreunassa, kuivurin ympäristössä ja pellon ja tien välissä olevat reunavyöhykkeet hyötyisivät hoidosta.

Hoito: Kuivurin läheisyydessä ja tien vierellä on hienoja maisemapuita, jota voidaan pitää raivauksen avulla paremmin esillä maisemassa. Raivauksessa puiden ympäriltä poistetaan nuorta puustoa – lähinnä pajukkoa – jolloin vanhat puut tulevat paremmin näkyviin. Pajukkoa voidaan poistaa myös muualta reunavyöhykkeestä, varttuneet puut ja pensaas säästään.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Pieni-Kaihlasen pohjoispäässä on paljon järvenrantapelloja. Osa pelloista viettää loivasti järveen ja osa rannan läheisistä osista kärsii vettymishaitoista. Paikoitellen nämä osat pelloista ovatkin kesannolla. Pelloille on perusteltua perustaa suojavyöhyke, joka olisi kesannointia vielä tehokkaampi ravinteiden ja kiintoaineen pidättäjä. Suojavyöhykkeet vähentäisivät Pieni-Kaihlasen valuvien ravinteiden ja kiintoaineen määrää ja näin ollen vähentäisi järven rehevöitymistä. Lisäksi Janholanjoen varrella olevat pienimmät pellot voisi muuttaa kokonaan suojavyöhykkeiksi.

Mahdollinen kosteikon paikka: Janholan tilan peltojen ja Pieni-Kaihlasen rantavyöhykkeellä on pellolla niemeke, jonne tulee suurin osa lähipeltojen salaojaputkista. Joutomaa-alue on tästä syystä kostea. Aluetta voisi kehittää kosteikkomaiseen suuntaan, jolloin peltojen salaojavedet puhdistuisivat paremmin ravinteista ennen järveen laskua. Salaojien tulopaikkaan voisi kaivaa syvemmän veden alueen, jota voitaisiin tarvittaessa puhdistaa kiintoaineesta.

10. Saarekkeet pellolla (pinta-ala 0,2 ha)

Kuvaus: Pieni-Kaihlasan länsipuoleisilla pelloilla sijaitsee kaksi puusaarekettä pellolla. Molempien saarekkeiden puusto on monilajista ja lehtipuuvaltaista. Isompi saareke on myös kivinen pellolta kerättyjen kivien tuloksena. Saarekkeiden aluskasvillisuus on heinävaltainen.

Hoito: Saarekkeiden puustoa voidaan hoitaa kevyesti raivaamalla. Saarekkeista tulisi poistaa vesakkoa, jolloin kenttäkerroksen valoisuus lisääntyy ja puuston hakamainen ilme korostuu. Vanhat puut ja esimerkiksi katajat ja marjovat pensaat tulisi säästää.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

11. Rantakorven rantalaidun, saarekkeet ja puukujanne (pinta-ala 2,5 ha)

Kuvaus: Rantakorven tilalla on tehty kattava luonnonhoitosuunnitelma, jonka kohteiden hoitoon on tehty erityistukisopimus. Sopimuksessa olevat lohkot sijaitsevat pääosin Pieni-Kaihlanen-järven ranta-alueilla. Pieni-Kaihlanen on valtakunnallisen lintuvesiensuojeluohjelman kohde ja se kuuluu Natura 2000 -verkostoon. Osa kohteista on Mäkisen ranta -nimisellä luonnonsuojelualueella. Arvokkaan lintujärven ranta-alue on lampaiden laitumena. Laidunnuksella on erityistä arvoa lintujärven kannalta – laidunnuksen avulla ranta säilyy avoimena ja luo linnustolle paremmat edellytykset. Lisäksi kohteisiin kuuluu pellolla sijaitsevia puu- ja metsäsaarekkeita sekä perustettu puukujanne tilalle tulevan tien varrella. Laidunnuksella ja muiden alueiden hoidolla on myös maisemallista merkitystä.

Hoito: Erityistuen mukainen hoito.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Kohteen II laidunnettua rantavyöhykettä. Laidunnuksesta hyötyvät erityisesti Pieni-Kaihlasan arvokas linnusto.

12. Suojavyöhykkeiden perustamispaikat ja mahdollinen kosteikon paikka (a-b)

Rantakorven ja Mustakorven tilojen välisellä pellolla kulkee pelto-oja. Oja laskee Pieni-Kaihlanen -järveen. Ojan loppupäähän on rakennettu laskeutusallas. Keväiset sulamisvedet nousevat joskus ojan varren pellolle. Rannan lähellä on ollut pellolla muinakin aikoina kosteushaittoja. Ojan varrelle olisi siksi perusteltua perustaa suojavyöhyke (a). Toinen mahdollinen suojavyöhykkeen paikka on Pieni-Kaihlanen -järven eteläpäähän laskevan Viitapuron varrella (b). Myös täällä saattaa vesi nousta ajoittain pelloille. Suojavyöhykkeiden perustamisella voitaisiin vähentää Pieni-Kaihlanen -järven tulevaa ravinteiden ja kiintoaineen määrää ja siten vähentää järven rehevöitymistä. Ennen ojien yhtymäkohtaa on levennys, johon voisi perustaa pienen kosteikon (b). Koska yläpuolinen valuma-alue on suhteellisen suuri, tulisi pieniä kosteikkoja perustaa myös yläpuolisille peltoalueille. Tällöin kosteikoista saatava vesiensuojellinen hyöty olisi oikeammassa suhteessa yläpuolisen valuma-alueen kokoon.

13. Mustakorven reunavyöhykkeet (pinta-ala 0,6 ha)

Kuvaus: Pieni-Kaihlanen -järven länsirannalla on peltojen ja järven välissä kapea luontaisen vyöhykkeen alue. Järvi on valtakunnallisen lintuvesiensuojeluohjelman kohde ja se kuuluu Natura 2000 -verkostoon. Reunavyöhykkeet sijaitsevat Mustakorven luonnonsuojelualue -nimisellä luonnonsuojelualueella. Vyöhykkeellä kasvaa vaihtelevasti koivuja, mäntyjä, raitoja, pajupensaita ja pensasryhmiä sekä avoimia heinä-, sara- ja järviruokokasvustoja. Osa reunavyöhykkeestä on laidunnettua, tosin ei aivan vesirajaan saakka. Linnustollisesti arvokkaan järven reunavyöhykkeiden hoidolla olisi erityistä arvoa lintujen elinmahdollisuuksien parantamiseksi.

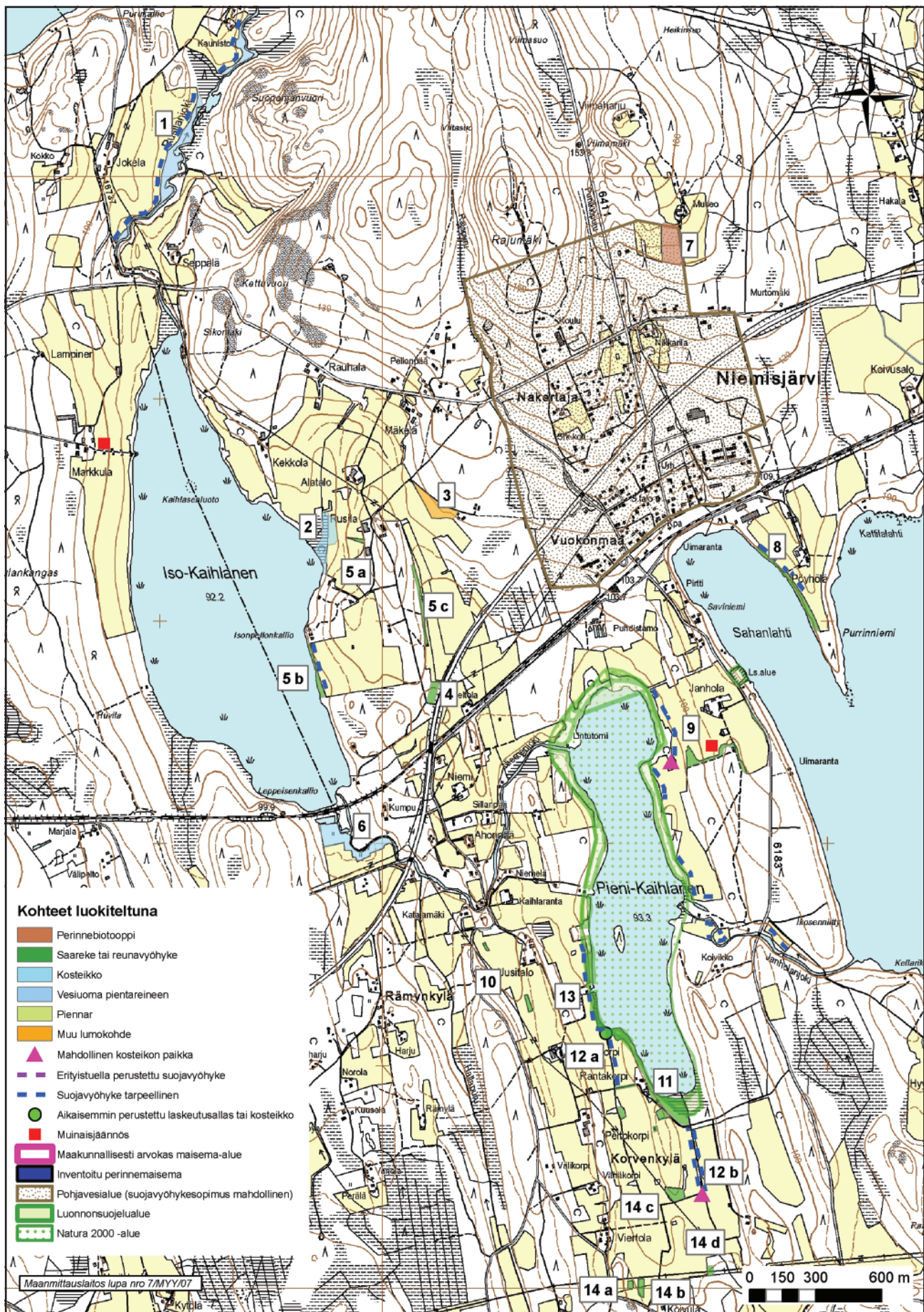
Hoito: Reunavyöhykkeitä voisi hoitaa laiduntamalla, joka olisi järven linnuston kannalta ensiarvoisen tärkeää. Reunasta voisi myös poistaa muutamia pensaita, jotta se ei aivan pääsisi kasvamaan umpeen.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Pieni-Kaihlanen -järven rantapelloille olisi mahdollista perustaa myös suojavyöhyke pelloille, sillä luontainen vyöhyke pellon ja järven välissä on kapea. Suojavyöhykkeiden perustamisella voitaisiin vähentää Pieni-Kaihlaneseen tulevien ravinteiden ja kiintoaineen määrää ja siten vähentää järven rehevöitymistä.

Ristilän metsälaitumen (Kohde 15) kenttäkerroksen kasvillisuudessa esiintyy perinnebiotoopeille tyypillisesti runsaasti niittykasveja tavallisen metsälajiston rinnalla. Kenttäkerros on valoisa ja hoidon avulla voitaisiin estää alueen umpeenkasvu ja erityispiirteiden häviäminen. Viereinen sivu: Kartta 2. Kohteet 1-14.

14. Viertolan saarekkeet ja reunavyöhykkeet a-d (pinta-ala 0,8 ha)

Kuvaus: Viertolan tilan lähipelloilla sijaitsee useita puu- ja metsäsaarekkeita (a-c) sekä reunavyöhyke (d), jonka kasvillisuus hyötyisi hoidosta. Saareke a ja b sijaitsevat tilakeskuksen eteläpuolisella pellolla. Saareke a on puustoltaan havupuuvaltainen ja tiheä. Saareke b taas on lehtipuuvaltainen ja puut ovat harvassa. Saarekkeen a kenttäkerroksen kasvillisuus on niukkaa, saarekkeen b kasvillisuus on paikoin monipuolista niittykasvillisuutta. Molemmat ovat melko kivisiä. Saareke c on isohko metsäsaareke, joka sijaitsee pellolla tilakeskuksesta koilliseen. Saarekkeen puusto on lehtipuuvaltaista, ja siellä esiintyy runsaasti haapaa. Reunavyöhyke d on puoliavoin reuna, jolla kasvaa muutamia pensaita ja katajia. Alueen kenttäkerroksen kasvillisuus on monipuolista niittykasvillisuutta: lajistoa on mm. särmäkuisma, virnat, rätvänä, metsäkurjenpolvi, huopaohdake ja matarat. Kohde on ollut aikoinaan laidunnettu.

Hoito: Saareke a ei kaipaa hoitotoimia – se lisää sellaisenaan peltoympäristön monimuotoisuutta. Saareketta b voidaan hoitaa tarvittaessa aluspuuston kevyellä raivauksella. Saarekkeen c reuna-alueita voidaan myös kevyesti raivata ottamalla esille suurimpia maisemapuita ja luomalla reunaan vaihtelua. Reunavyöhyke d:n kasvillisuus hyötyisi niitosta ja niittojätteen poiskorjauksesta. Tällöin alue ei pääsisi kasvamaan aivan umpeen ja kenttäkerroksen kasvillisuus säilyisi ja voisi monipuolistua entisestään. Alueen hoidoksi sopisi myös laidunnus erinomaisesti.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

15. Ristilän saareke ja metsälaidun a-b (pinta-ala 2,1 ha)

Kuvaus: Ristilän tilan karja on laiduntanut läheistä metsää (a) ja isoa saareketta (b) viimeksi noin kymmenen vuotta sitten. Metsälaitumen puusto on varttunutta ja sekapuustoista: alueen valtalajeja ovat mänty, kuusi ja koivu. Alueella esiintyy myös muutamia haapoja, raitoja ja pihlajia. Kenttäkerroksen kasvillisuudessa esiintyy laidunalueille tyypillisesti runsaasti heiniä ja ruohoja, lajiston muodostavat mm. metsäkastikka, nurmilauha, metsäkastikka, nuokkuhelmikkä, metsäkurjenpolvi, rätvänä, harakankello, nurmitädyke, puna-apila, orvokki, poimulehti, vuohenputki, mesimarja ja ahomansikka. Saarekkeen pääpuulajit ovat mänty ja koivu. Kenttäkerroksen valtalajeja ovat heinät, joiden seassa esiintyy paikoitellen parempaakin niittylajistoa.

Hoito: Laidunnuksen loputtu alueita uhkaa umpeenkasvu ja kasvillisuuden taantuminen. Parasta hoito kohteille olisikin laidunnuksen aloittaminen uudelleen. Kohteita voidaan myös hoitaa raivaamalla alueelle nousevaa vesakkoa, jotta kenttäkerros säilyisi avoimena ja valoisana.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki, perinnebiotooppien hoidon erityistuki.

16. Niemisjärven Paasilahden, Pukkilansalmen (Iloistensalmen) ja Halttulanlahden suojavyöhykkeet a-c

Niemisjärven Paasilahdella sijaitsee rantapeltö, joka viettää hieman järveen (a). Pellon ja järven välinen luontainen vyöhyke on myös kapea. Vyöhykkeellä kasvaa jokunen maisemapuu ja –pensas. Niemisjärven pohjois- ja eteläosan välisen salmen lähellä on rantapellot kapean lahden molemmin puolin (b). Salminniemen puoleinen pelto on kärsinyt ajoittain kosteushaitoista. Toisella puolella olevaa peltoa ei ole niitetty, vaan se on hevosten laitumena. Laidunta on lannoitettu vain vähän. Myös tämän pellon alaosa on kärsinyt kosteudesta ja nurmen on vallannut rannan sarakasvit. Halttulanlahden länsipuolella on rantapeltö, joka viettää melko jyrkästi järveen (c). Pelloille olisi perusteltua perustaa suojavyöhyke, joka vähentäisi Niemisjärveen pääsevää ravinteiden ja kiintoaineen määrää ja näin ollen myös vähentäisi järven rehevöitymistä.

17. Hiekkalahteen laskeva oja

Niemisjärven Hiekkaojaan laskeva oja virtaa peltoalueen poikki. Rannan läheisen pellon ja järven välissä on leveähkö luontaisen vyöhykkeen alue. Pelto-oja laskee suoraan isohkoa uomaa pitkin järveen. Ojaan voisi harkita vesiensuojelutoimia, esimerkiksi laskeutusaltaan/-altaiden tekoa, joiden avulla ainakin kiintoainetta saataisiin pysäytettyä ennen ojan laskua järveen.

18. Otsaniemen saarekkeet ja reunavyöhykkeet (pinta-ala 1,6 ha)

Kuvaus: Otsaniemen tilan pohjoispuolisella pellolla sijaitsee keskellä peltolaidunta metsäinen saareke, jota laidunnetaan yhdessä viereisen pellon kanssa. Saareke toimii lehmien lepopaikkana ja sääsuojana. Saarekkeen puusto on monipuolinen. Rannassa on suurempi saareke, joka on osittain reunavyöhyketyypistä. Ranta-alue on toiminut vasikoiden laitumena. Alueella on monipuolinen puusto. Kenttäkerroksen kasvillisuus on melko rehevää. Alueita hoidetaan erityistuellä (paitsi kapeinta rantareunavyöhykettä, joka myös olisi tukikelpoista aluetta). Lisäksi viereisen pellon laidalla on vanhoja mutahautoja.

Hoito: Erityistuen mukainen hoito. Mutahaudat eivät kaipaa juurikaan hoitoa – ne lisäävät alueen monimuotoisuutta sellaisenaan.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Kapeimmalle laidunnetulle rantapellolle voisi perustaa suojavyöhykkeen. Suojavyöhykesopimus voisi olla koko pellon kattava, sillä lohko on suhteellisen pieni. Aluetta voisi hoitaa laiduntamalla nykyisen kaltaisesti luontaisen reunavyöhykkeen kanssa. Tämä siitä syystä, että kohteella on yhdessä viereisten alueiden kanssa erityistä merkitystä linnuston kannalta. Laidunnetut rannat ovat erityisen tärkeitä etenkin kahlaajien kannalta. Inventointihetkellä alueella tavattiinkin mm. rantasipi. Suojavyöhykesopimuksen tekemisen jälkeen aluetta ei tulisi enää lannoittaa, käyttää torjunta-aineita tai antaa eläimille alueelle lisäruokaa. Rehun loputtua eläimet voisi siirtää viereisille peltolaitumille. Tällöin hoidosta syntyisi tavallista käyttöä enemmän vesiensuojelullista hyötyä ja alue tulisi laidunnettua, mikä olisi tärkeää luonnon monimuotoisuuden kannalta.

Otsaniemen laidunmaisemaa (kohde 18).

19. Teerikankaan metsäsaareke (pinta-ala 0,3 ha)

Kuvaus: Teerikankaan tilan eteläpuolisella pellolla sijaitsee pellon keskellä metsäsaareke. Saarekkeen puusto on harvahkoa ja melko monimuotoista. Alueella kasvaa mm. koivuja, mäntyjä, kuusia, raitoja ja katajia. Osa puista on vanhoja ja runsasoksaisia. Saarekettä on viimeksi laidunnettu noin viisi vuotta sitten ja aluskerros on pysynyt kohtuullisen avoimena. Laidunnuksen loppuminen näkyy kuitenkin aluskasvillisuudessa, jossa vallalla ovat korkeat heinät.

Hoito: Saarekkeen parasta hoitoa olisi laidunnus. Hoidon avulla alue pysyisi hakamaisen väljänä ja kasvillisuus lyhyenä, jolloin esimerkiksi niittykasvit viihtyisivät alueella paremmin.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

20. Hartikkalan reunavyöhyke (pinta-ala 0,2 ha)

Kuvaus: Hartikkalan tilan vasikat laiduntavat vanhan kivinavetan takaista pientä peltoa ja metsä-alueita. Alue on kosteaa ja peltoalueen nurmea ei ole uudistettu lähiaikoina. Alueen reuna osilla onkin kostean niityn luonnonkasvillisuutta. Reunametsän puusto on melko monipuolista, tosin kuusivaltaista. Alueella on runsaasti maakiviä.

Hoito: Laidunnuksen jatkaminen sopii alueen hoidoksi hyvin.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

21. Viitalan pelto-oja

Viitalan ja Vilholan tilojen peltujen poikki laskee oja Niemisjärveen. Niemisjärveen laskevien ojien ja purojen vedenlaadun tutkimuksessa sen vedenlaatu ja bioindikaattoriarvot (vesi- ja rantakasvillisuus) olivat yksi huonoimmista (Oranen 2007). Ojan vedenlaadun parantamiseksi ja Niemisjärveen tulevan kuormituksen vähentämiseksi voitaisiin sen varrelle perustaa useamman pienen kosteikon ketju. Pellot tosin ovat alavia, mikä tulee ottaa huomioon mahdollisen kosteikkoratkaisun suunnittelussa.

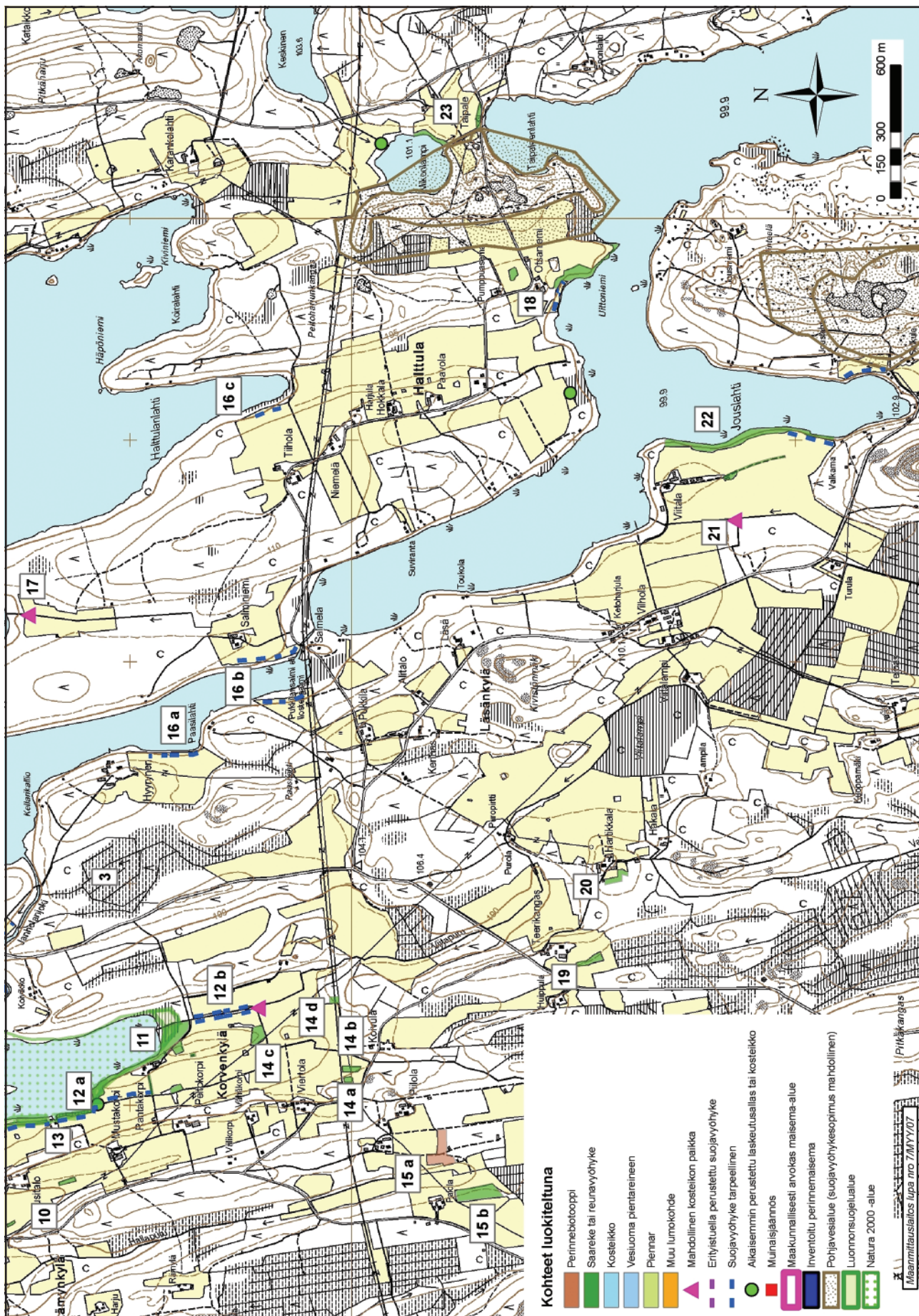
22. Reunavyöhyke ja latosaareke (pinta-ala 2,3 ha)

Kuvaus: Viitalan tilan viereisellä peltoaukealla sijaitsee tilakeskuksen läheisyydessä latosaareke, joka jatkuu peltotienä keskelle peltoa. Saareke näkyy läheiselle Kivimänttielle maiseman kiinnekohtana. Rantapellon ja Niemisjärven Jouslahden väliin jää paikoin kivinen rantakaista, jossa kasvaa monipuolinen puusto. Reunavyöhykkeen puu- ja pensaslajeja ovat mm. mänty, kuusi, koivu, haapa, pihlaja, harmaaleppä, raita sekä kataja ja pajut. Alueella on myös muutamia lahopuita, jotka ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita.

Hoito: Latosaareke ei tarvitse erityisiä hoitotoimia – se lisää luonnon ja maiseman monimuotoisuutta sellaisenaan. Rannan hienoa puustoa voisi hoitaa poistamalla kevyesti alikasvosta, jolloin hienot isot puut tulisivat paremmin esille.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Osalla Niemisjärven Jouslahden rantapelloista järven ja pellon väliin jäävä luontainen vyöhyke on kapea. Näille kohdille olisi mahdollista perustaa suojavyöhyke. Suojavyöhykkeiden perustaminen vähentäisi Niemisjärveen pääsevien ravinteiden ja kiintoaineen määrää ja näin ollen myös vähentäisi järven rehevöitymistä.

23. Taipaleen reunavyöhykkeet (pinta-ala 0,4 ha)

Kuvaus: Taipaleen tilan lähellä sijaitsevan pellon reunavyöhykkeessä sijaitsee komea maisemamänty. Upea runsasoksainen mäntyvanhus sijaitsee pellon ja Halttulantien välisellä reunalla. Mikonlammen ja pellon väliin taas jää kapeahko reunavyöhyke, jolla kasvaa muutamia pajupensaita ja puita. Avoimilla kohdilla vallitsevat heinät ja suuruohokasvillisuus.

Hoito: Maisemamännyn reunavyöhykettä voidaan hoitaa kevyellä raivauksella, jonka avulla voidaan poistaa aluspuustoa. Tavoitteena on pitää mänty ja muut varttuneemat puut paremmin esillä maisemassa. Mikonlammen reunavyöhykettä voidaan hoitaa myös raivauksen avulla, jolloin alue ei aivan pääse kasvamaan umpeen. Reunaan on kuitenkin hyvä jättää muutamia pensaita ja puita.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

24. Vehkalahden luonnonlaitumet a-b (pinta-ala 2,2 ha)

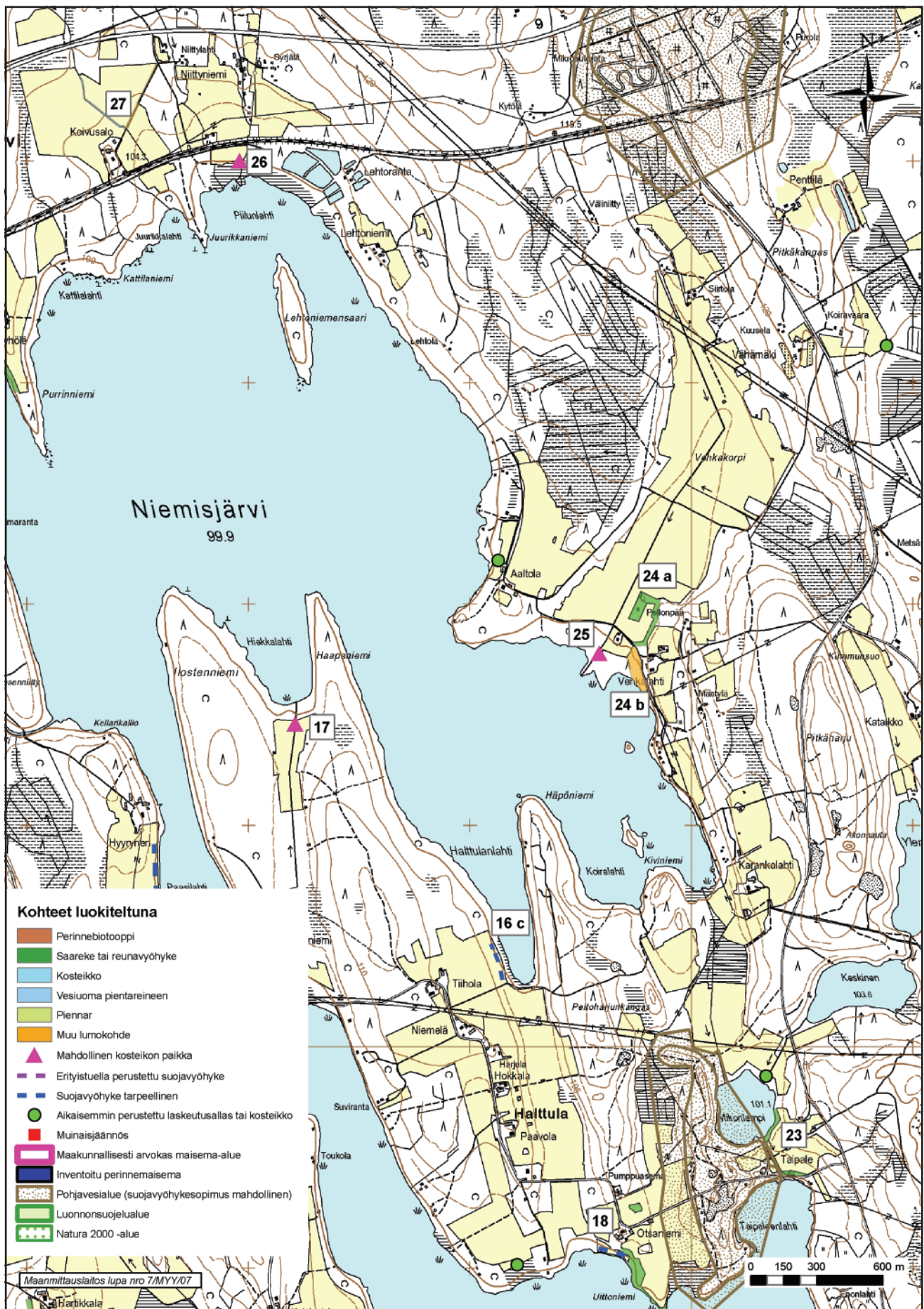
Kuvaus: Vehkalahden tilan ympäristön metsää, rantaa ja vanhaa hakaa on laidunnettu tilan lypsykarjalla ja vasikoilla. Osaa alueista laidunnetaan yhdessä peltolaitumien kanssa. Kohde 24 a on suorakaiteen mallinen vanha ja kivinen hevoshaka ja sen lähialueet. Haan puusto on monipuolista: alueella on esimerkiksi useita hienoja runsasoksaisia mäntyjä. Mäntyjen lisäksi alueella kasvaa mm. koivuja, haapaa, katajaa ja pajuja. Rannan läheisyydessä (24 b) on laidunnettua metsä-aluetta, jolla sijaitsee kiviraunioita. Laidunnettu ranta-alue on mäntyvaltaista ja harvapuustoista. Kasvillisuus on pysynyt täällä laidunnuksen ansiosta lyhyenä sekä avoimena –järvikorte ei ole vallannut koko rantaa. Laidunnus lisää alueiden arvoa luonnon monimuotoisuuden kannalta, esimerkiksi ranta-alueiden laidunnus on merkittävää kahlaajalintujen kannalta.

Hoito: Alueiden hoidoksi sopii laidunnuksen jatkaminen. Hevoshaka on päässyt kasvamaan jo melko tiheästi pajua, joten siellä myös aluspuuston, lähinnä pajukon, raivaamiselle olisi tarvetta. Raivausjäte tulisi kerätä pois alueelta jotta se ei lahotessaan rehevöittäisi maaperää. Lisäksi haka-alueen laidunpainetta voisi hieman nostaa, mikä myös osaltaan vähentäisi kenttäkerroksen umpeenkasvua.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

25. Vehkalahden mahdollinen kosteikonpaikka

Vehkakorven laajan peltoaukean poikki laskee pelto-oja Niemisjärven Vehkalahteen. Oja on yksi isoimmista Niemisjärveen laskevista ojista. Niemisjärveen laskevien ojien ja purojen vedenlaadun tutkimuksessa sen vedenlaatu ja bioindikaattoriarvot (vesi- ja rantakasvillisuus) olivat yksi huonoimmista (Oranen 2007). Ojan järveä kuormittavan vaikutuksen vähentämiseksi voisi sen loppupäähän rakentaa kosteikon, joka poistaisi vedestä ravinteita ja kiintoainetta ennen sen laskua järveen. Alajuoksun kosteikon vesiensuojelullista hyötyä täydentämään voisi peltoaukealle myös harkita pienemmän kosteikon/laskeutusaltan tekoa.

26. Piilunlahden mahdollinen kosteikonpaikka

Piilunlahteen laskevaan ojaan yhdistyy useampi yläpuoliselta pelto- ja metsä-alueelta tuleva uoma. Vedet laskevat suoraa uomaa pitkin järveen. Niemisjärveen laskevien ojien ja purojen vedenlaadun tutkimuksessa sen vedenlaatu ja bioindikaattoriarvot (vesi- ja rantakasvillisuus) olivat yksi huonoimmista (Oranen 2007). Piilunlahti on ruovikkoinen ja siellä kasvaa runsaasti vesikasveja. Alueella on linnustolista arvoa. Ojaston tuoman ravinteiden ja kiintoaineen määrän kulkeutumista lahteen voisi vähentää kaivamalla pellolle ja/tai pellon läheiseen kosteaan reunaan kosteikon. Yläpuolisen ojan valuma-alue on suhteellisen laaja ja pellot jakautuneet melko tasaisesti alueelle. Alueelle voisikin olla järkevää perustaa useita pienempiä kosteikkoja ojan keski- ja latvaosiin peltojen välittömään läheisyyteen, esimerkiksi ojien risteymäkohtiin. Kosteikkojen perustaminen vähentäisi Niemisjärven rehevöitymisriskiä ravinteiden ja kiintoaineen vähenemisen kautta.

27. Koivusalon koivukuja ja ojanvarsi (pinta-ala 0,4 ha)

Kuvas: Koivusalon tilatien varrelle on istutettu koivukuja. Kujan puut ovat noin 15 vuotta vanhoja. Kujanteen reunaan on jätetty hoidettu nurmikaista. Kaistan lajistoa ovat mm. nurmitädyke, siankärsämä, voikukka, syysmaitiainen, punanata ja nurmirölli. Viereisen peltoauekan poikki kulkevan ojan varrelle on istutettu runsaasti pihlajia. Ojan pientareilla kasvaa monimuotoinen luonnonkasvillisuus. Molemmilla kohteilla on luonnon monimuotoisuuden kannalta tilakohtaista merkitystä.

Hoito: Kujannetta ja ojanvarren kasvillisuutta voidaan hoitaa niittämällä. Niittojäte olisi hyvä korjata pois, jotta se ei jäisi rehevöittämään maaperää.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

28. Juhannusmäen perinnebiotooppi (pinta-ala 1,9 ha)

Kuvas: Juhannusmäen eli Tyrnin tilan lähiympäristössä on laidunnettu perinnebiotooppi-alue. Perinnebiotooppialueen kasvillisuus on edustavinta vanhan navetan takana, jossa on avoin niittyalue. Niittyalue vaihtettuu puustoisemmaksi ja kosteammaksi alueeksi, johon on lähiaikoina tehty hakkuu. Vanhojen puiden poiston jälkeen on alueelle nousemassa tiheä vesakko ja aluetta uhkaa umpeenkasvu. Kasvillisuus on navetan takana erittäin monilajista tuoreen niityn kasvillisuutta vaihettuen metsälajipainotteiseksi alueen pohjois- ja länsiosissa. Perinnebiotooppien ilmentäjälajistoa alueella on mm. jäkki, nurmitatar ja ruusuruoho. Eteläisimmällä kuivalla reunavyöhykkeellä kasvaa myös kissankäpälää. Länsiosissa alue on sekapuustoista metsälaidunta. Etelä- ja länsilaidalla on vanhaa kiviaitaa ja kallioon on emännän mukaan hakattu vuosiluku 1785. Paikalla on kertoman mukaan pidetty merkkitulua.

Hoito: Arvokkaan luontotyyppin säilymisen edellytyksenä on laidunnuksen jatkuminen. Laidunnuksen lisäksi aluetta voidaan hoitaa poistamalla taimikkoa, joka uhkaa tiheänä peittää kenttäkerroksen kasvillisuuden allensa. Raivaustähteet tulisi kerätä alueelta pois, jotta ne eivät jää rehevöittämään maaperää.

Rahoitusmuoto: Perinnebiotooppien hoidon erityistuki.

29. Makkolan reunavyöhykkeet (pinta-ala 0,7 ha)

Kuvaus: Maakunnallisesti arvokkaan Kovalanmäen maisema-alueen laki ulottuu liki 200 metriä merenpinnan yläpuolelle. Paikalla on vanhan asutusmaiseman leima ja Kovalanmäki on myös luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi ympäristöksi. Mäkialueen pellot sijaitsevat mäen lämpimillä rinteillä. Mäeltä aukeavat pitkät näkymät Kuuhankaveden ylitse itään ja koilliseen. Makkolan tilan pellot ovat keskeisellä paikalla mäen päällä. Niiden lehtipuuvaltaiset reunat ja pelloille työntyvät niemekkeet ovat tärkeä osa maisemakuva.

Hoito: Reunavyöhykkeet eivät vaadi luonnon tai maiseman kannalta juurikaan hoitoa – lähinnä niiden säilyttäminen ja vaaliminen lehtipuuvaltaisina on maisemakuvan kannalta merkittävää.

30. Vanha laidun (pinta-ala 1,5 ha)

Kuvaus: Asemanselän rannalla sijaitsee pellon ja järven välissä vanha laidunalue. Alue on jo päässyt pajuttumaan, mutta pensaiden väleissä on jäljellä vielä avoimia kohtia. Muuta puustoa laitumella on joitakin vanhempia puuyksilöitä. Aluskasvillisuudessa esiintyy runsaasti heiniä ja suurruohoja.

Hoito: Alue sopisi hyvin laitumeksi. Laidunnuksen avulla voitaisiin palauttaa entistä avoimuutta, joka lisäisi alueen merkitystä luonnon monimuotoisuuden kannalta. Pajuja olisi hyvä aluksi raivata. Raivausjäte tulisi kerätä pois alueelta, jotta se ei jäisi rehevöittämään maaperää.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

31. Puusaareke (pinta-ala 0,2 ha)

Kuvaus: Valtatie 9:n ja peltolaitumen välissä sijaitsee puustoinen saareke. Alueen puustossa esiintyy mm. mäntyä, koivua ja kuusta. Kohteella on lähinnä maisemallista merkitystä vilkkaasti liikennöidyn tien varrella.

Hoito: Kohdetta voidaan hoitaa laiduntamalla, jos mahdollista. Sitä voidaan myös hoitaa raivauksen avulla. Raivauksessa tulisi poistaa lähinnä alueille nousevaa vesakkoa säilyttäen varrtuneita puita maisemapuina. Hoidon avulla voidaan puusto säilyttää ilmavana ja näkymä tieltä pellolle säilyy.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Juhannusmäen perinnebiotoopin (Kohde 28) tuoretta niittyä. Kasvillisuus on monimuotoista ja perinnebiotoopeille tyypillistä: pienellä alalla kasvaa runsaasti eri niittykasvilajeja.

32. Puusaarekkeet pellolla (pinta-ala 0,2 ha)

Kuvaus: Hankasalmen asemalle vievän tien varrella sijaitsee pellolla kaksi kivistä puusaarekettä. Saarekkeiden puusto on sekapuustoa, jossa on paljon haapoja. Saarekkeet tuovat avoimeen peltoympäristöön ja –maisemaan vaihtelua elävöittäen kylämaisemaa.

Hoito: Kohteet eivät vaadi juurikaan hoitoa – ne lisäävät alueen monimuotoisuutta sellaisenaan.

33. Haarajoen suojavaöhykkeet a-b

Haarajoen loppupään peltoalue on kärsinyt kosteushaitoista ja siellä on ollut aikajoin hankala liikkua raskailla koneilla. Pelto-ojan varteen voisi perustaa suojavaöhykkeen, joka samalla vähentäisi ravinteiden ja kiintoaineen pääsyä vesistöön (b). Ylempänä Haarajoen penkereet ovat kärsineet sortumista. Suojavaöhykkeen perustaminen pellolle on siten perusteltua (a).

34. Tervalammen suojavaöhyke

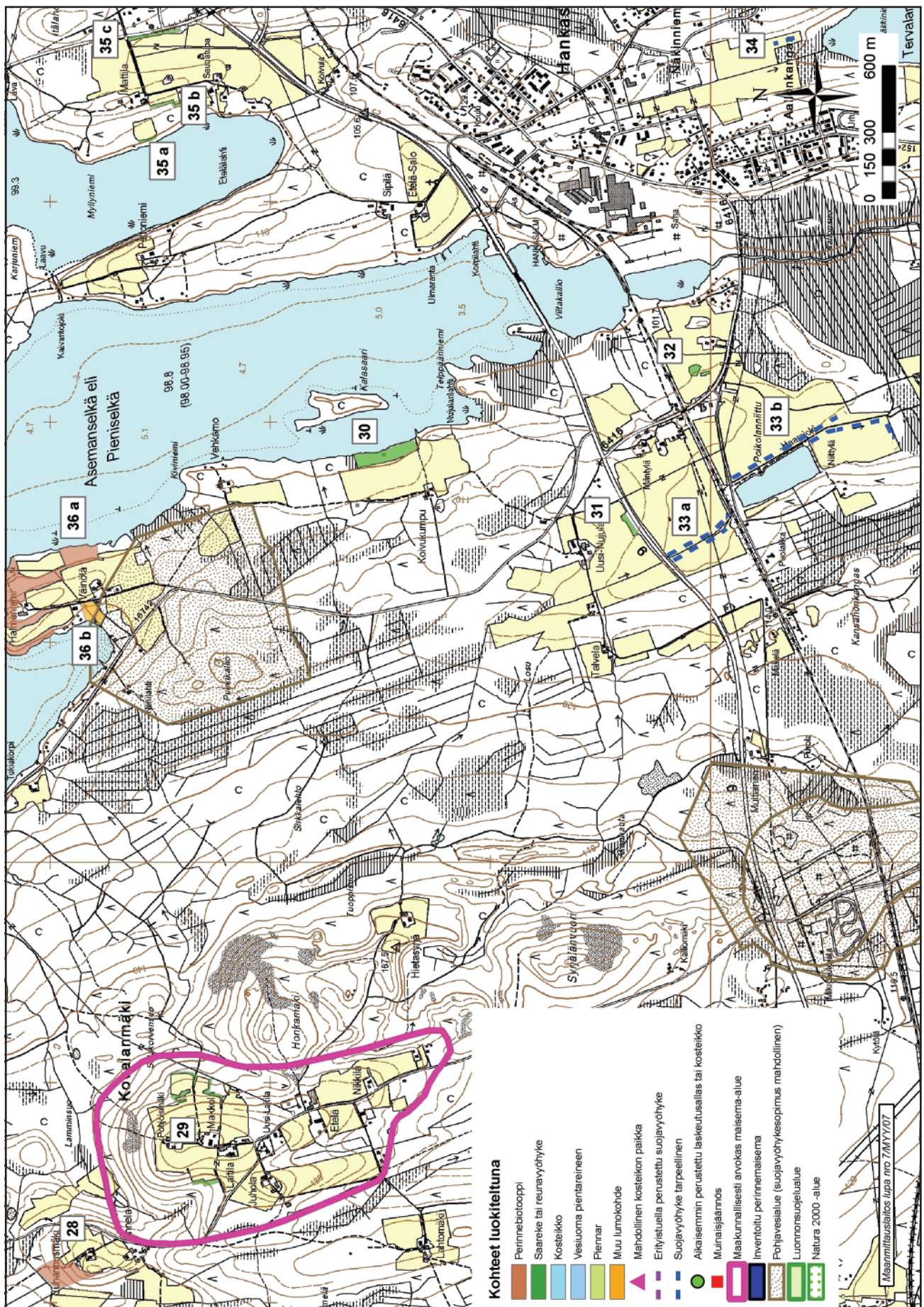
Tervalammen pohjoispään rantapello kärsii toistuvasti vettymishaitoista ja aluetta on vaikea viljellä raskailla koneilla. Eteläisimmän kärjen pellosta voisi muuttaa suojavaöhykkeeksi, jolloin sen liettymiseltä välttäisiin. Pelto viettää hieman viereisen ojan suuntaisesti. Suojavaöhykkeen perustaminen vähentäisi ravinteiden ja kiintoaineen pääsyä ojaan, joka laskee suoraan Tervalampeen. Suojavaöhykkeen avulla voidaan suojella pienen järven vedenlaatua ja säilyttää sen virkistyskäyttömahdollisuudet.

35. Mattilan reunavyöhykkeet a-c (pinta-ala 0,6 ha)

Kuvaus: Mattilan tilan lähipelloilla sijaitsee kolme erilaista pellon reunavyöhykettä. Reunavyöhyke a sijaitsee pellon ja Pirtti-Herttu –järven välissä. Alue on pääosin harvahkoa koivikko-männikköä, jonka seassa esiintyy harvakseltaan muita puulajeja. Reunassa viihtyvät muutamat katajat. Reunavyöhykkeen aluskasvillisuus on heinävaltaista ja se on ollut aikaisemmin lampaiden laitumena. Reunavyöhykkeessä b kasvaa runsaasti kauniita pihlajia ja katajia. Reunassa on myös hieman lahoppua, joka on tärkeää luonnon monimuotoisuuden kannalta. Muuta puustoa on taustan varttunut kuusikko, jonka reunamilla ja väleissä on pieniä aukkopaikkoja, joilla kasvaa niittykasvillisuutta. Myös tämä alue on ollut lampaiden laiduntama. Aivan pellon reunassa on runsaasti isoja kiviä. Reunavyöhyke c sijaitsee pellon ja Hankasalmen kirkonkylälle vievän tien välissä. Alueen puusto koostuu lähinnä koivuista ja männistä, jotka ovat vasta harvennettu.

Hoito: Reunavyöhykkeiden (a ja b) hyvää hoitoa olisi laidunnus, mutta niitä voidaan eläimien puutteen vuoksi hoitaa myös raivauksen avulla. Raivauksessa tulisi poistaa lähinnä alueille nousevaa vesakkoa. Reunavyöhykkeen c hoidoksi sopii raivaus, jonka avulla näkymä tieltä kauniiseen peltomaisemaan voidaan säilyttää. Myös tämän alueen raivauksessa tulisi keskittyä vesakkoon ja säästää vanhat puut maisemapiiksi.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

36. Väinölän laitumet a-b (pinta-ala 2 ha)

Kuvaus: Väinölän tilan laitumet sijaitsevat Halmeniemen kannaksella. Asemanse-län puoleinen laidun (a) on pääasiassa puustoista laidunta. Avoimempia kohtia on rannan tuntumassa. Alueen laiduntajina toimivat osalla alueesta naudat ja osalla hevoset. Laitumen puusto on paikoin monipuolista: eri-ikäisrakenteista ja moni-lajista. Lahopuitakin löytyy alueelta paikoitellen. Osa alueesta on tasaikäisempää nuorehkoa koivikkoa. Pellon laidassa vanhalla rantatöyräällä sijaitsevat alueen van-himmat ja komeimmat puuyksilöt sekä kiviraunioita. Laitumella on kokonaisuudes-saan luonnon monimuotoisuusarvojen lisäksi myös perinnebioooppiarvoa. Laidun b on puustoltaan ja kasvillisuudeltaan vaatimattomampaa. Sen puusto on pääasiassa nuorehkoa koivikkoa ja kenttäkerroksessa vallitsevat metsälajit. Laidunnus ja alueen hoito raivauksen avulla kuitenkin lisäisi sen merkitystä luonnon monimuotoisuuden kannalta. Hoidolla on myös maisemallista merkitystä. Alueiden arvoa lisää niiden sijoittuminen Halmeniemen perinnebiotoopin välittömään läheisyyteen ja niillä on ollut aikoinaan erityistukisopimus.

Hoito: Alueiden parasta hoitoa on niiden tarpeeksi intensiivinen laidunnus erillään peltolaitumista. Eläimiä ei myöskään tulisi lisäruokkia alueille. Laidunnuksen lisäksi molemmat laitumet kaipaavat vesakon raivausta. Raivausjäte tulisi kerätä pois, jotta se ei jäisi rehevöittämään maaperää.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistu-ki.

37. Halmeniemen perinnebiotooppi (pinta-ala 6,2 ha)

Kuvaus: Halmeniemen perinnebiotooppi on inventoitu vuonna 2004 Keski-Suomen perinnemaisemien täydennysinventoinneissa kunnostettavaksi perinnebiotoopiksi (P--). Perinnebiotooppi koostuu metsälaitumesta, laidunnetusta metsästä ja pienia-laisista hakakuvioista. Aluetta hoidetaan erityistuella.

Hoito: Erityistuen mukainen hoito.

Rahoitusmuoto: Perinnebiotooppien hoidon erityistuki.

Väinölän laitumien (Kohde 36) väljä puusto on eri-ikäistä ja monilajista. Myös luonnon monimuo-toisuudelle tärkeää lahopuuta löytyy alueelta.

38. Perustettu laskeutusallas / kosteikko

Pirtti-Herttuun laskevan ison pelto-ojan loppupäähän on rakennettu usean tilan yhteishankkeena moniosainen laskeutusallas / kosteikko. Oja kulkee läpi laajan peltoalueen ja allasrakennelma on paikallaan ennen vesien laskua järveen. Rakennelman avulla vedestä poistunee ravinteita ja kiintoainesta ennen sen laskua järveen. Kiintoaineen kertymistä altaiden ojan tulopäätyyn on syytä tarkkailla ja poistaa tarvittaessa. Kohteella on tällä hetkellä voimassa erityistukisopimus, mutta sen päättyessä, voi kohteen hoitoon hakea monivaikutteisen kosteikon hoito –erityistukea.

39. Savilahden reunavyöhyke (pinta-ala 0,7 ha)

Kuvaus: Iso-Herttu –järven Savilahden ja Savilahden tilan rantapeltojen väkiin jää kapea reunavyöhyke, jolla kasvaa harvakseltaan puita ja pensaita. Reunavyöhykkeen puusto koostuu pääasiassa männyistä, tervalepistä ja koivuista, joiden seassa kasvaa mm. harmaaleppiä, pihlajia, raitoja ja tietenkin pajupensaita. Kenttäkerroksen kasvillisuus on heinävaltaista vaihettuen rantakasvillisuuteen. Aluetta on vielä jokunen vuosi sitten laidunnettu, ainakin osittain.

Hoito: Rannan puut ovat maisemallisesti kauniita yksilöitä. Varttuneita puita voidaan pitää esillä raivauksen avulla. Raivauksessa tulisi poistaa nousevaa vesakkoa ja tiheää pajukkoa, jotta alue ei aivan pääsisi kasvamaan umpeen.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Koska reunavyöhyke on kapea ja etenkin lahden poukaman pelto kosteaa, olisi pellolle perusteltua perustaa suojavyöhyke. Suojavyöhykkeiden perustaminen vähentäisi Pirtti-Herttuun pääsevien ravinteiden ja kiintoaineen määrää ja näin ollen myös vähentäisi järven rehevöitymistä. Myös leveän Herttunojan varrelle voisi perustaa suojavyöhykkeet.

40. Sikalan saareke (pinta-ala 0,1 ha) ja suojavyöhyke

Kuvaus: Sikalan tila sijaitsee Hankasalmen kirkonkylälle vievän tien ja Iso-Herttu –järven välissä. Tilan peltojen keskellä on pieni saareke, jonka puusto koostuu pääasiassa nuorehkoista koivuista ja varttuneemmista männyistä, joiden seassa on mm. pihlajia. Saarekkeen laidalla on vanha saunamökki. Saareke tuo avoimeen peltoympäristöön ja –maisemaan vaihtelua elävöittäen kylämaisemaa. Se voi toimia myös esimerkiksi suoja-, ruokailu- ja pesimispaikkana useille eläimille. Saarekkeen lisäksi tilatien varrelle on istutettu uusi koivukuja, joka kasvaessaan lisää merkitystään luonnon monimuotoisuuden ja maiseman kannalta.

Hoito: Saareke ei vaadi juurikaan hoitoa. Muutamia nuoria puita ja pensaita voidaan poistaa reunan vaihtelevuuden aikaansaamiseksi. Raivauksen avulla voidaan ottaa myös suurimpia maisemapuita paremmin esille. Koivukujan ympärystä voidaan hoitaa niittämällä ja tarvittaessa istuttaa uusia puita.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Iso-Herttu –järven ja peltojen väliin jää kapea luontainen vyöhyke sekä pieni peltotie. Pelloille voisi perustaa suojavyöhykkeen, minkä avulla järveen pääsevien ravinteiden ja kiintoaineen määrää voisi rajoittaa paremmin.

41. Kokkolan pihahaka (pinta-ala 0,3 ha)

Kuvaus: Kokkolan tilan pihapiirin ympäristössä on pieni haka-alue. Alue on melko runsaspuustoinen. Puusto on sekapuustoa koostuen pääasiassa kuusista, koivuista ja haavoista. Kenttäkerroksen kasvillisuus on pysynyt lyhyenä laidunnuksen ansiosta. Aluskasvillisuus on kuitenkin melko rehevää, mm. voikukkaa on alueella paljon. Kohteella on maisemallista merkitystä Kallioahon kylämaisemassa vilkkaasti liikennöidyn Hankasalmi-Konnevesi –tien varrella.

Hoito: Kohteen hoitona toimii laidunnuksen jatkaminen sekä raivaus. Raivaus olisi hyvä kohdistaa tien varrelle, jotta alue näkyisi paremmin.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

42. Kallion reunavyöhykkeet (pinta-ala 1,5 ha)

Kuvaus: Kallion tilan lähiympäristössä sijaitsee useita maisemallisesti merkittäviä reunavyöhykkeitä. Navetan takana on luonnonlaidunalue, joka rajautuu molemmilta sivuiltaan peltolaitumeen. Aluetta voidaan hoitaa reunavyöhykkeenä. Kivisen laitumen aluskasvillisuus on rehevöitynyttä ja melko yksipuolista. Alueella kasvaa muutama koivu, kuusi ja mänty. Laitumen alareunaan on jätetty harmaaleppäreunus. Pellon ja järven välisellä kapealla reunuksella kasvaa tervaleppiä. Aluetta on harvennettu sopivasti niin, että järvinäkymä on auki, mutta reunuksella on kuitenkin puita. Tilan rajoilla ja laitumen tien puoleisella reunalla on kiviröykkiöitä, joilla kasvaa pihlajia. Tilustien varrella taas on maisemaa elävöittävä koivukuja.

Hoito: Kohteita voidaan hoitaa laidunnuksella ja raivauksella. Raivaamalla alikasvosta, pajuja ja nuorta lehtipuuntainta, saadaan maisemapuut pysymään hyvin esillä. Kauniit pihlajat ja muut varttuneet puut luonnollisesti säästetään. Koivukujan ympärystä voidaan hoitaa tarvittaessa myös niittämällä tai istuttamalla uusia puita.

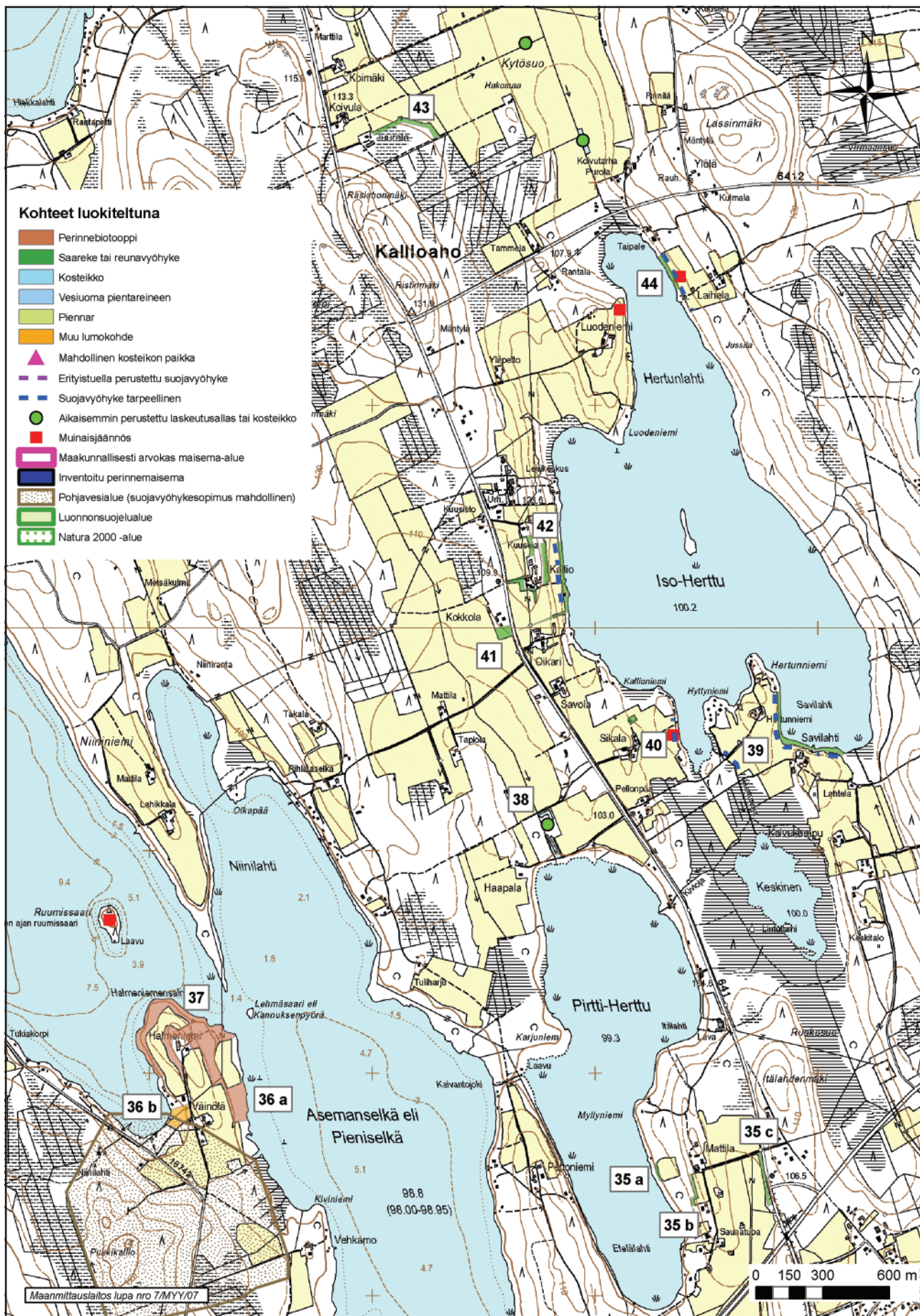
Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Rantapellolle olisi perusteltua perustaa myös suojavyöhyke.

Kallion kivistä laidunta (Kohde 42). Taustalla siintää Iso-Herttu.

Kartta 6. Kohteet 36-44.

43. Kytösuon laidunnettu reunavyöhyke (pinta-ala 0,6 ha) ja laskeutusaltaat

Kuvaus: Koivulan tilan lähipelloilla sijaitsee laidunnettuja metsiä. Kohteisiin ei kuitenkaan ole vielä kehittynyt perinnebioopeille tyypillisiä rakennepiirteitä vaan ne ovat ennemminkin laidunnettuja talousmetsiä. Laidunnettu koivuvaltainen reunavyöhyke on kuitenkin otollinen elinympäristö monille eläimille ja sillä on maisemallista merkitystä valtatie läheisyydessä. Kytösuon laajalla peltoaukiolla sijaitsee myös kaksi laskeutusallasta.

Hoito: Reunavyöhykkeen hoidoksi sopii laidunnuksen jatkaminen. Alueen puustoa voisi myös harventaa siten, että talousmetsälle tyypillistä tasavälisyyttä rikottaisiin luomalla muutamien puiden poistoilla aukkopaiikkojen ja puuryhmien vaihtelua. Raivauksessa voisi myös poistaa mahdollista varjostavaa kuusialikasvosta ja suosia lehtipuita ja –pensaita, katajia ja etenkin marjovia lajeja.

Rahoitusmuoto: Reunalla on aikoinaan ollut sopimus luonnon monimuotoisuuden edistämisestä. Nyt sopiva tukimuoto kohteelle on luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

44. Reunavyöhyke (pinta-ala 0,2 ha) ja suojavyöhyke

Kuvaus: Laitilan tilan lähipeltojen ja Iso-Hertun Hertunlahden väliin jää kapeahko luontainen vyöhyke. Vyöhykkeellä kasvaa muutama maisemapuu, mm. hieno vanha vääraoksainen mänty. Alueen kasvillisuuden valtalajeja ovat mm. suursarat. Rantaa on tasoitettu rantamökin läheisyydestä - kasvillisuutta on tasoitetulla alueella niukasti tai se on tavallista nurmikasvillisuutta. Ranta-alue on laidunnettu erillään peltolaitumesta muutamien hevosen voimin – alue on syötetty hevosille, jonka jälkeen ne on siirretty takaisin peltolaitumelle. Koska luontainen vyöhyke on kapea ja pelto viettää hieman järveen, olisi pelloille perusteltua perustaa suojavyöhyke.

Hoito: Laidunnuksen jatkaminen aidattuna erillään peltolaitumesta ilman lisäruokintaa. Suojavyöhykettä voitaisiin hoitaa yhdessä luontaisen vyöhykkeen kanssa laiduntamalla sitä samalla tapaa kuin aikaisemmin pelkkää luontaista vyöhykettä (erillään peltolaitumesta ja vain sen aikaa kun alueella riittää rehua). Syötävän loputtua eläimet tulisi siirtää takaisin peltolaitumelle. Näin laidunnettua saadaan suojavyöhykkeestä vesiensuojelullista hyötyä ja ranta-alue tulee myös hoidettua.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki ja / tai suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito.

45. Hannulan reunavyöhyke (pinta-ala 0,5 ha)

Kuvaus: Hankasalmen Kärkkäälässä sijaitsevan Hannulan tilan ja Vanginveden ja Kynsiveden yhdistävän Vanginvirran välille jää kapeahko lehtipuuvaltainen reunavyöhyke. Alueen puulajeja ovat mm. koivu ja raita. Reunavyöhyke kuuluu rantojen-suojeluohjelmaan ja alueelle on perustettu suojelualue: Kanta-Hannulan luonnon-suojelualue. Suojelualueella on kuitenkin metsätaloustoimet sallittuja, joten kohteen hoitoon ei ole estettä, varsinkin kun se tehdään luonnon monimuotoisuutta edistävasti. Peltojen salaojat laskevat vesistöön peltoalueen kärjestä, jossa on pieni avovesialue – vanha oja. Vanhan ojan avovesilammikossa viihtyvät sorsalinnut.

Hoito: Luontaisen vyöhykkeen aluetta voidaan hoitaa kevyesti raivaamalla. Raivauksessa tulisi poistaa pajukkoa ja nuorta lehtipuuta etenkin varttuneiden puiden ja pensaiden ympäriltä. Tällöin saadaan myös maisemaa hieman avattua ja alueelle jää hienoja maisemapuita. Tärkeää on säästää lahoppuit, vanhat puut ja pensaat, sekä joitakin tiheämpiä pensasryhmiä eläinten suoja-, ruokailu- ja pesimispaikoiksi. Avoimia reunoja, joissa kasvaa runsaasti mm. eri saralajeja voidaan myös niittää mahdollisuuksien mukaan. Niittojäte olisi hyvä korjata pois alueelta, jotta se ei jäisi rehevöittämään maaperää. Ojan avovesilammikon ympäristä voidaan hoitaa raivauksella. Ojan suuaukko voidaan myös tukkia, jolloin salaojavedet eivät pääse suoraan vesistöön ja kohteen merkitys vesiensuojelun ja vesilintujen kannalta paranee.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Rantapellot viettävät loivasti järveen ja luontainen reunavyöhyke on paikoin kapea. Rantapelloille olisi tästä syystä perusteltua perustaa suojavyöhyke. Suojavyöhykkeen avulla voidaan vähentää vesistöön mahdollisesti valuvien ravinteiden ja kiintoaineen määrää. Sen perustaminen myös lisäisi luonnon monimuotoisuutta. Pohjavesialueen pelloille on myös mahdollista tehdä suojavyöhykesopimus.

46. Heinäniemen rantalaidun ja reunavyöhykkeet (pinta-ala 1,1 ha)

Kuvaus: Hankasalmen Kärkkäälän kylässä, Heinäniemien tilalla on ranta-alue, jota naapuritilan hiehot ovat laiduntaneet vielä edellisenä syksynä. Rannan kasvillisuus on rantaniityille tyypillistä saravaltaista kasvillisuutta. Aluetta on suunniteltu laidunnuttavan tulevaisuudessa lampailla tai hevosella. Muita mahdollisia erityistuellä hoidettavia kohteita tilalla ovat pienehkön peltoalueen heinäiset reunavyöhykkeet, jotka ovat olleet laidunnettuja viimeksi kymmeniä vuosia sitten. Reuna-alueiden kasvillisuus on heinävaltaista, lajistoa ovat mm. nurmirölli, nurmipuntarpää, voikukka, koiranputki, sian- ja ojakärsämö, särmäkuisma, harakankello ja valkoapila. Pellon reunalla on myös pieni haaparyhmä. Lisäksi tilatien varrella sijaitsee kaksi 1800- ja 1930-luvun hirsistä eloaittaa, jotka ovat museoviraston inventoimia ja arvotettu paikallisesti arvokkaiksi. Kohteet sijaitsevat alle kilometrin päässä Ranta-Keurulan paikallisesti arvokkaaksi inventoidusta perinnebiotoopista.

Hoito: Rantaniityn ja reunavyöhykkeiden hoidoksi sopii laidunnus. Laidunnuksen lisäksi kohteita voidaan hoitaa tarvittaessa raivaamalla vesakkoa ja nousevaa pajukkoa. Aitan ympäristön hoidoksi sopii raivaus, jonka avulla ne saadaan paremmin esille. Lisäksi niiden edustan kasvillisuus hyötyy valon lisääntyä. Aittojen edustan kasvillisuutta voidaan hoitaa niittämällä. Niittojäte olisi aina hyvä korjata pois, jotta se ei jäisi rehevöittämään maaperää.

Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Rantapellolle olisi mahdollista perustaa suojavyöhyke, jota voisi laiduntaa yhdessä rantaniityn kanssa. Alue tulisi tällöin erottaa aidalla irti peltolaitumesta ja eläimille ei tulisi antaa alueelle lisäruokaa. Alueen tullessa syödyksi eläimet tulisi siirtää pois alueelta, esimerkiksi viereiselle peltolaitumelle.

47. Oinasniityn saarekkeet ja latojen ympäristö (pinta-ala 0,3 ha)

Kuvaus: Säkinmäen kylässä, Oinasniityn peltoaukealla on useita pieniä puu-, pensas- ja kivisaarekkeita pellolla. Saarekkeet ovat laidunnettuja yhdessä niitä ympäröivän peltolaitumen kanssa. Saarekkeet tuovat avoimeen peltoympäristöön ja –maisemaan vaihtelua ja ne voivat toimia esimerkiksi lintujen ja muiden eläimien suojapaikkoina. Samalla pellolla sijaitsee lato, jonka ympäristön maaperä on hiekkaista ja kuivaa. Alueen kasvillisuus on nurmirölliävaltaista. Lisäksi ladon takana ojan varrella ja sen ja toisen ladon välissä on piennaraluetta, joka hyötyisi hoidosta.

Hoito: Piennaralueita ja ladon edustoja voidaan hoitaa niiton ja raivauksen avulla. Niitto- ja raivausjäte tulisi korjata pois alueelta, jotta se ei jää rehevöittämään maaperää. Saarekkeiden hoidoksi sopii laidunnuksen jatkaminen.

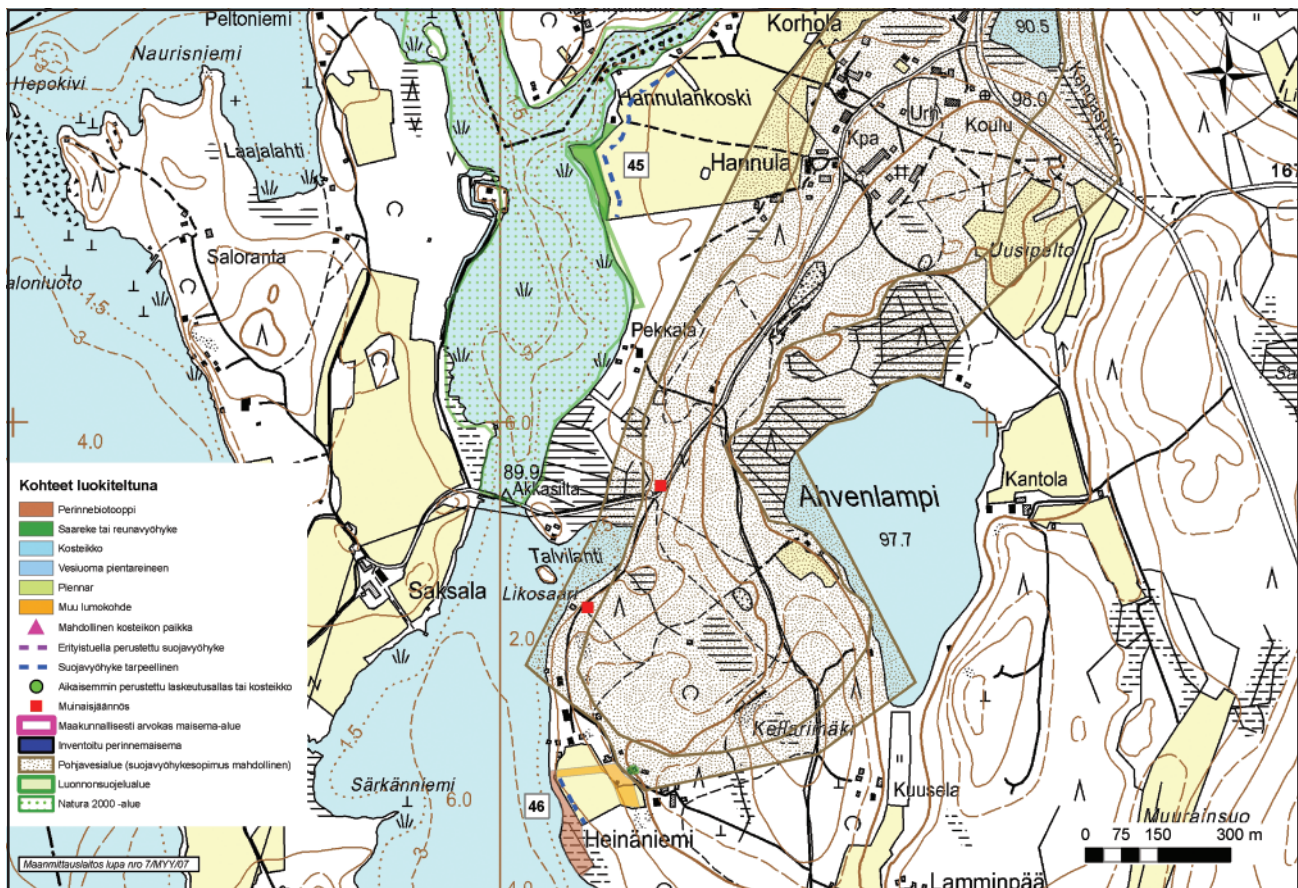
Rahoitusmuoto: Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.

Suojavyöhyke: Pellon rannanpuoliset osat kärsivät kosteushaitoista. Pohjoiseen vievän mökkitien puoleisesta rantapellosta on kostein osa ollut rajattuna hiehojen laituriksi. Kaakkoon kääntyvän tien puoleiselle osalle nousee vesi viereisestä ojasta, johon peltojen salaojat pääasiassa laskevat. Keväisin vetymishaittaa pelloille aiheuttaa Oinasjärven pinnan nousu. Kohteille olisi perusteltua perustaa suojavyöhykkeet, jotta ravinteiden ja kiintoaineen valuminen pienehköön Oinasjärveen voitaisiin estää. Suojavyöhykettä voidaan hoitaa edelleen laiduntamalla, mutta erikseen peltolaitumesta. Eläimiä ei myöskään saa lisäruokkia alueelle. Rehun loputtua eläimet tulee siirtää pois suojavyöhykkeeltä, jolloin vyöhykkeestä saadaan vesiensuojellusta hyötyä. Vyöhykkeitä voidaan hoitaa myös niittämällä. Niittojäte tulee korjata pois alueelta.

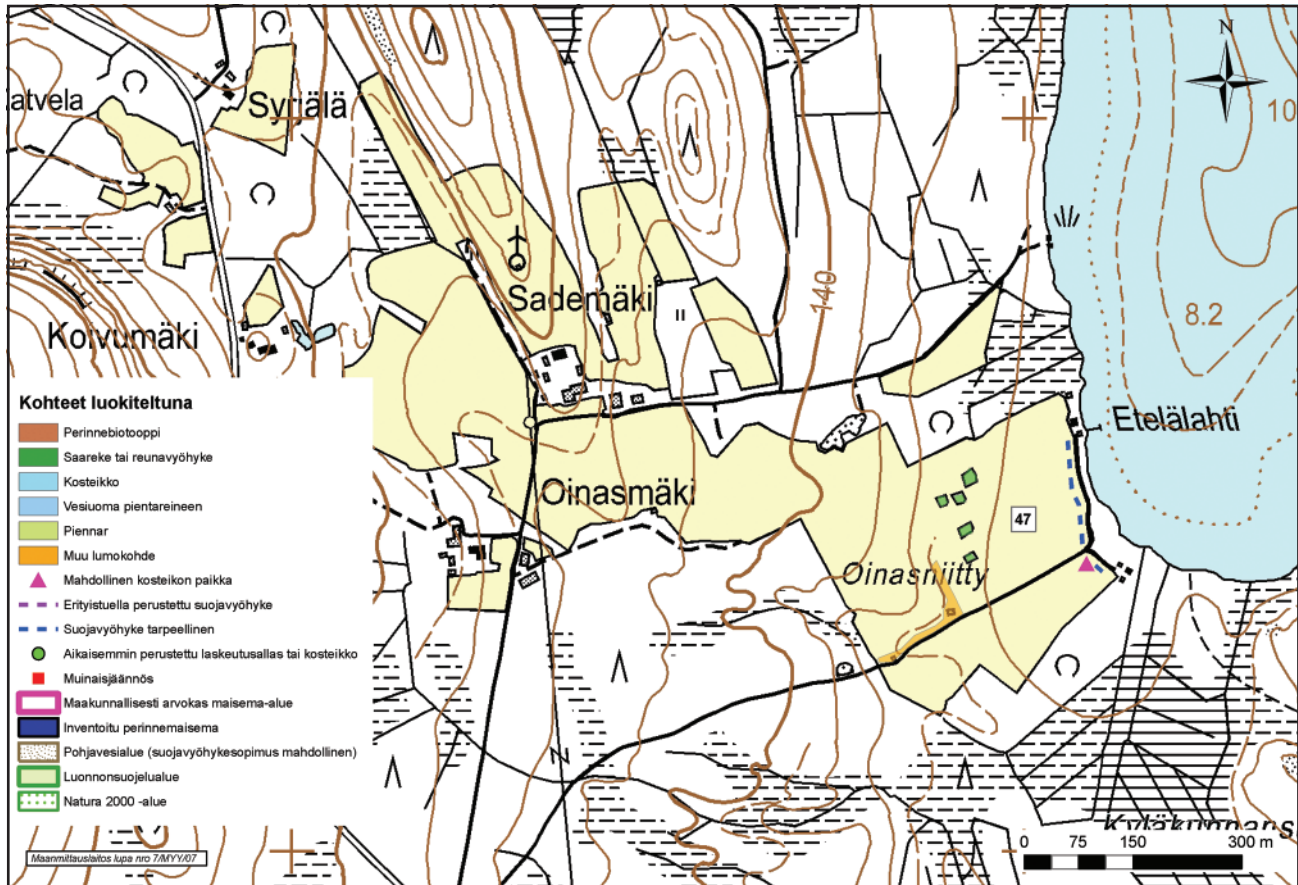
Kosteikko: Salaojista tulevan runsaan vesimäärän ja pellon kosteushaittojen vuoksi voisi pellolle perustaa pienen kosteikon. Kosteikko yhdessä suojavyöhykkeen kanssa vähentäisi Oinasjärven pääsevän kuormituksen määrää ja edelleen vähentäisi sen rehevöitymisriskiä.

Heinäniemen avoimen rantaniityn (kohde 46) valtalajeja ovat heinät ja sarat. Alueen hoidoksi sopii laidunnus.

Kartta 7. Kohteet 45 ja 46.

Kartta 8. Kohde 47.

7 Kohteiden yleisiä hoito-ohjeita

Tässä kappaleessa on esitelty lumo-kohteiden elinympäristötyyppien erityispiirteitä ja niiden yleisiä hoito-ohjeita. Ohjeita voidaan soveltaa kohteille kohdekohtaisten hoito-ohjeiden lisäksi. Suojavyöhykkeiden ja kosteikkojen erityispiirteitä, perustamista ja hoitoa esitellään kappaleessa 8.

7.1

Perinnebiotoopit

Perinteisen maatalouden muovaamat perinnebiotoopit ovat luontotyyppejä, jotka ovat syntyneet kaskeamisen, pitkä-aikaisen laidunnuksen tai niiton tuloksena. Perinnebiotooppityyppejä ovat esimerkiksi erilaiset niityt, hakamaat ja metsälaitumet. Perinnebiotoopit ovat luontotyypeistä lajirikkaimpia, ja niiden säilyttäminen vaatii aktiivista hoitoa. Näille on muodostunut jatkuvan kasvimassan poiston seurauksena omaleimainen, karuun maaperään sopeutunut, runsaasti heiniä ja kukkivia ruohoja käsittävä kasviyhteisö. Keski-suomalaisella niityllä voi yhdellä neliömetrillä esiintyä jopa 30 eri kasvilajia. Monimuotoisella kasvillisuudella taas viihtyy runsas hyönteislajisto. Perinnebiotooppien lajisto on nykypäivänä suuresti harvinaistunut. Suurin syy perinnebiotooppien vähenemiseen on ollut maatalouden harjoittamisessa tapahtuneet muutokset 1900-luvulla.

Perinnebiotooppien hoidossa paras hoitomenetelmä on se miten ne ovat alun perin syntyneetkin, eli laidunnus luonnonlaitumilla ja niitto niittoniityillä. Käytännössä eri hoitomuotoja voidaan kuitenkin käyttää tilanteen ja resurssien mukaan ja paras tulos perinnebiotoopeilla saadaan usein eri hoitomenetelmiä yhdistelemällä. Alla on esitelty perinnebiotoopeille sopivia hoitomuotoja.

Laidunnus

Laidunnus on hyvä hoitomuoto kaikille perinnebiotoopeille. Perinteisen kaltainen laidunnus vähentää maaperän ravinteisuutta ja pitää kasvillisuuden lyhyenä. Laidunnuksen etuja on myös eläinten tehokkuus vesakontorjujina, jolloin säännöllistä raivausta joudutaan tekemään harvemmin. Metsälaitumet tulee aina hoitaa laiduntamalla. Alla on esitelty yleisiä ohjeita laidunnuksen järjestämisestä perinnebiotoopeilla:

- Perinnebiotoopit tulee laiduntaa erillään peltolaitumista haitallisen rehevöitymisen välttämiseksi. Rehevöityminen johtaa ravinneköyhään maaperään sopeutuneen arvokkaan niittykasvillisuuden taantumiseen ja ns. ongelmalajien, esimerkiksi nokkosen, vadelman, koiranputken ja maitohorsman runsastumiseen.
- Eläimille ei tule antaa lisäruokaa perinnebiotoopille haitallisen rehevöitymisen takia. Laiduneläinten riittävä ravinnonsaanti tulee turvata hyvin suunnitellun laidunkierron avulla.
- Perinnebiotooppien tuotto vaihtelee vuosittain, mistä syystä laidunpaineeseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Hyvin suunnitellun laidunkierron avulla vältetään luonnonlaidunten yli- tai alilaidunnus.

- Eläinten juomapiste ja kivennäiset tulee sijoittaa kohtaan, jossa kasvillisuus ei ole erityisen edustavaa, sillä kyseinen alue kuuluu helposti mullokselle.

Laidunnuksen avulla avoimet ja puoliavoimet perinnebiotoopit säilyttävät erityispiirteensä – valoisa kenttäkerros ja monimuotoinen kasvillisuus säilyy. Karja myös rikkoo maaperää kevyesti, jolloin maaperän siemenpankissa olevat niittykasvien siemenet pääsevät itämään.

Niitto

Perinteisten niittoniittyjen paras hoitotapa on niiton jatkaminen. Käytännössä niitto on myös hyvä hoitomuoto, jos perinnebiotoopeille ei pystytä järjestämään laidunnusta. Laajojen alueiden ja etenkin hakamaiden hoidossa laidunnus on kuitenkin niittoa usein helpompi ja kustannustehokkaampi hoitomuoto. Koneellisen niiton järjestäminen kivisellä niityllä saattaa sekin olla hankalaa, jolloin laidunnus voi olla järkevämpi hoitomuoto. Alla on esitetty muutamia niittoon liittyviä yleisiä ohjeita:

- Niiton paras ajankohta on heinäkuun puolen välin jälkeen, jolloin niittykasvit ovat ehtineet kukkia ja siemenet kypsyä.
- Rehevöityneet alueet voidaan niittää kahdesti kesässä – alkukesästä, jolloin kasvit eivät vielä ole ehtineet siementää, ja loppukesästä, jos varret nousevat vielä uuteen kasvuun.
- Niittovälineistä parhaimmat ovat leikkaavat terät. Leikkaavia teriä on perinteinen viikate ja useat erilaiset niittokoneet. Murskaavia teriä, esim. siimaleikkuria, voidaan käyttää ongelmakasvien niitossa.
- Niittojäte tulee korjata pois alueelta, jotta se ei jää rehevöittämään maaperää. Rehevöityminen johtaa ravinneköyhään maaperään sopeutuneen arvokkaan niittykasvillisuuden taantumiseen ja ns. ongelmalajien, esimerkiksi nokkosen, vadelman, koiranputken ja maitohorsman runsastumiseen.
- Niitetty kasvillisuus voidaan jättää muutamaksi päiväksi maahan ennen korjaamista, jolloin kasvien siemenet ehtivät varista.
- Runsaskukkaisilla niityillä tulisi jättää joka vuosi vaihteleva kohta niittämättä, jolla turvataan hyönteisten ravinnonsaanti.
- Uhanalaisia kasveja voidaan säästää niitossa.

Laidunnetuilla alueilla voidaan niiton avulla torjua ei-toivottuja kasveja, kuten esimerkiksi nokkos-, koiranputki- ja hierakkakasvustoja.

Raivaus

Kauan käyttämättä ollut perinnebiotooppi saattaa vaatia ennen laidunnuksen tai niiton aloittamista peruskunnostuksen, jossa raivauksen avulla avataan jo umpeenkasvaneita kohtia avoimemmiksi. Hakamailla ja metsälaitumilla raivaus tulisi tehdä vähitellen, koska juuristosta vapautuvat ravinteet ja lisääntynyt valon määrä voivat edesauttaa ei-toivottujen kasvien, kuten vadelman ja maitohorsman, yleistymistä. Ei-toivottujen kasvien ilmaantumista raivauksen jälkeen voi estää tavallista voimakkaamman laidunnuksen avulla.

Hakamailla puustoa tulisi raivata ryhmiin, siten että väleihin jää avoimia niittyaukoja. Metsälaitumilla harvennetaan puustoa siten että jo olemassa olevat niittyaukot

suurenevat. Puista säästetään etenkin lehtipuita, vanhoja ja suuria puita, lahopuita ja katajia. Puusto tulee säilyttää eri-ikäisenä ja lajisuhteiltaan monipuolisena. Raivaustähde kerätään pois rehevöittämästä maaperää. Usein jo hoidossa olevilla perinnebiotoopeillakin tarvitaan ylläpitoraivausta avoimuuden säilyttämiseksi. Metsäsaarekkeiden ja reunavyöhykkeiden raivauksen yleisiä ohjeita voidaan soveltaa myös perinnebiotooppien raivaukseen.

7.2

Metsäsaarekkeet ja reunavyöhykkeet

Pelloilla sijaitsevat metsäsaarekkeet ja reunavyöhykkeet luovat vaihtelua viljelymaiseen. Niiden kasvilajisto on usein monipuolista ja ne tarjoavat suoja-, ruokailu- ja pesimapaikkoja eläimille. Avointen viljelysten ja metsän väliin jäävällä vaihtelevalla, lajistoltaan monipuolisella reunavyöhykkeellä on enemmän lajeja kuin metsässä tai pellolla. Valikoiva, luonnon monimuotoisuutta edistävä raivaus on saarekkeiden ja reunavyöhykkeiden yleisin hoitomuoto. Raivauksen avulla pyritään palauttamaan tai säilyttämään kohteiden avoin, puoliavoin tai kerroksellinen rakenne.

Lämpimät, etelänpuoleiset peltojen reunavyöhykkeet ovat usein niittykasvien kasvupaikkoja. Raivauksen avulla voidaan reunavyöhykkeiden ja saarekkeiden reunoilta poistaa vesakkoa ja nuorta puustoa, jotta aluskerros pysyy valoisana ja kasvillisuus monimuotoisena. Raivausta tulisi tehdä vain vähän kerrallaan, sillä voimakkaan raivauksen seurauksena voi alueen kasvillisuus muuttua maitohorsma- ja vadelmavaltaiseksi. Raivauksen jälkeisellä laidunnuksella tai niitolla voidaan vähentää ei toivottujen kasvien ilmaantumista. Tällöin myös ylläpitoraivauksen tarve vähenee. Alla on esitetty muutamia raivaukseen liittyviä yleisiä ohjeita:

- Reunavyöhykkeiden ja saarekkeiden reuna-alueita aukottamalla luodaan avoimien ja peittävien kohtien vuorottelua.
- Erikokoisten puiden ja pensaiden muodostamaa kerroksellisuutta vaalitaan.
- Reunavyöhykkeiden ja metsäsaarekkeiden puustosta tulee muodostaa mahdollisimman monipuolinen laji- ja ikärakenteen suhteen.
- Raivauksessa tulee suosia lehtipuuta: etenkin järeitä haapoja, tuomia, raitoja, leppiä ja jaloja lehtipuita säästetään.
- Raivauksessa tulee suosia vanhoja ja suuria puita, lahopuita ja pötkelöitä. Lahopuu on luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeää, sillä se tarjoaa kolopesiville linnuille luontaisia pesäpaikkoja. Lisäksi lahopuuta käyttävät monet hyönteiset ja muut selkärangattomat ravintonaan ja pesäpaikkanaan. Selkärangattomat taas toimivat lintujen ravinnonlähteenä. Lahopuulla viihtyvät myös monet sienet, käävät, sammalet ja jäkälät.
- Raivauksessa tulee suosia katajia ja marjovia lajeja, kuten esimerkiksi pihlajia, terttuseljiä, punaherukkaa ja tuomea. Marjat toimivat useiden lintujen ja riistan ravinnonlähteinä.
- Raivauksessa syntyvät tähteet korjataan pois alueelta, jotta ne eivät jää rehevöittämään maaperää ja peitä allensa aluskasvillisuutta.
- Raivaus tulee tehdä lintujen muutto- ja pesimäkauden ulkopuolella.

Pelloilla sijaitsevien metsäsaarekkeiden ja peltojen reunavyöhykkeiden hoitoon sopii parhaiten laidunnus. Käytännössä saarekkeet, reunavyöhykkeet ja pientareet ovat usein olleet aikoinaan laidunnettuja ja niille on saattanut kehittyä perinnebiotoopeille tyypillistä kasvillisuutta. Etenkin matalakasvuiset ja vähäravinteisuutta suosivat kasvilajit hyötyvät laidunnuksesta. Isot saarekkeet olisi hyvä laiduntaa omina lohkoinaan erillään peltolaitumista, jos mahdollista. Reunavyöhykkeiden ja saarekkeiden niittykasvillisuutta voidaan myös niittää, jolloin etenkin niittojätteen poiskorjauksen avulla kasvillisuus voi monipuolistua. Kohteiden hoito on hyvä toteuttaa sekä lajistollinen että rakenteellinen monimuotoisuus huomioiden.

7.3

Erilaiset pientareet ja muut lumo-kohteet

Varsinaisten niittyjen vähenemisen myötä vastaavanlaisten avoimien ja usein paah-teisien ympäristöjen, kuten teiden ja peltojen pientareiden sekä reunavyöhykkeiden, rooli niittykasvien kasvupaikkana on korostunut. Runsaskukkaisten pientareiden kasvillisuus hyötyy niitosta. Niittojäte olisi hyvä korjata pois alueelta, jotta se ei jää rehevöittämään maaperää. Niiton ja niittojätteen poiskorjuun avulla rehevien pientareiden kasvillisuus voi monipuolistua ja matalakasvuisemmat ja köyhemmässä maaperässä viihtyvät niittykasvit yleistyä. Pientareiden umpeenkasvua voidaan estää raivauksen avulla. Raivausjäte tulisi kerätä pois alueelta, jotta se ei peittäisi alleen kasvillisuutta ja lahotessaan rehevöittäisi maaperää.

Joki- ja puroumat pientareineen ovat maatalousalueiden luonnon monimuotoisuutta lisääviä elinympäristöjä, jotka toimivat avoimessa peltoympäristössä ekologisina käytävinä. Eläimet eivät ylitä avoimia peltoalueita mielellään. Uomien suojaisia pientareita pitkin ne voivat kulkea rauhassa. Uomat pientareineen ovat myös luonnonvaraisien kasvien kasvupaikkoja. Runsa mesikasvillisuus toimii taas useiden hyönteisten ravinnonlähteenä. Lisäksi vesiuomat pientareineen ovat useiden eläinten suoja- ravinto- ja pesimispaikkoja.

Joki- ja puroumien hoidossa raivaus on yleisin hoitomuoto. Raivauksen avulla pientareiden avoimet kohdat pidetään edelleen avoimina. Metsäsaarekkeiden ja reunavyöhykkeiden raivauksen yleisiä ohjeita voidaan soveltaa myös vesiuomien pientareiden raivaukseen. Puuston raivauksessa tulee kuitenkin olla tavallista varovaisempi, sillä kasvillisuus sitoo rantapenkkaa ja sen liiallinen poistaminen voi johtaa penkereen sortumiseen. Avoimia pientareita voidaan hoitaa myös niittämällä. Niittojäte olisi hyvä korjata pois alueelta, jotta se ei jää rehevöittämään maaperää. Lisäksi joki- ja puroomia voidaan hoitaa laidunnuksen avulla. Laidunnuksen järjestämisessä on kuitenkin vesistönsuojelullisista syistä kiinnitettävä erityistä huomiota penkereiden sortumavaaraan.

Muita maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuskohteita ovat esimerkiksi vanhat ladot ja muut perinteiseen maatalouteen liittyvät rakennukset ympäristöineen sekä kiviaidat ja puukujanteet pientareineen. Näiden kohteiden ympäristöä voidaan usein hoitaa niittämällä ja raivaamalla. Niiton ja raivauksen avulla kohteet saadaan paremmin esille maisemassa. Niiton ja niittojätteen poiskorjauksen avulla voidaan myös ylläpitää ja monipuolistaa kohteissa mahdollisesti esiintyvää niittykasvillisuutta. Raivausjäte olisi hyvä korjata pois, jotta se ei jää rehevöittämään maaperää. Puukujanteita voidaan hoitaa istuttamalla uusia puita vanhojen tilalle sekä poistamalla huonokuntoisia oksia. Lahopuuta tulisi kuitenkin säästää mahdollisuuksien mukaan, sillä se lisää kohteen monimuotoisuusarvoa.

8 Hoidon toteutus ja rahoitus

Maatalouden ympäristötuen erityistuet ovat maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuuskohteiden hoidon pääasiallinen rahoitusmuoto. Erityistukia voi hakea viljelijä, joka on sitoutunut ympäristötukijärjestelmän perus- ja lisätoimenpiteiden noudattamiseen. Tuki voi olla 5- tai 10-vuotinen ja se määräytyy hoitotyöstä aiheutuneista kuluista ja tulonmenetyksistä. Perinnebiotooppien peruskunnostukseen ja monivaikutteisen kosteikkojen perustamiseen on myös mahdollista hakea ei-tuotannollisten investointien tukea.

8.1

Ympäristötuen erityistuet

Alla esitellyt erityistuet ovat erityisesti suunnattu maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden suojelu- ja -hoitotoimien tukemiseen sekä vesistönsuojelun edistämiseen. Tarkemmat tiedot sopimusehdoista löytyvät sopimuksien hakemuslomakkeista. Sopimusehtoihin tulisi tutustua hyvin ennen tukien hakemista.

Perinnebiotooppien hoito

Perinnebiotooppien hoitoon kohdistettu erityistuki pohjautuu kustannusarviossa esitettyihin hoitokustannuksiin ja on enintään 450 euroa hehtaarilta. Sopimusalan on oltava vähintään 0,30 hehtaaria ja se voi koostua useammasta lohkosta, siten että kunkin lohkon on oltava kooltaan vähintään 0,05 hehtaaria. Pienialaisille kohteille (5-10 aaria) tuki on kiinteä 135 euroa/kohde. Tavallisimpia hoitotoimenpiteitä perinnebiotoopeilla ovat laidunnus, raivaus ja niitto. Sopimus edellyttää, että alueita ei muokata, lannoiteta, ojiteta, metsitetä tai käytetä torjunta-aineita. Alueet tulee pääsääntöisesti aidata irti peltolaitumista ja eläimille ei tule antaa sopimusalueelle lisärehua. Hoitotoimenpiteistä pidetään hoitopäiväkirjaa. Perinnebiotooppisopimukset ovat 5-vuotisia.

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuen avulla voidaan hoitaa luonnon monimuotoisuuden ja maiseman kannalta tärkeitä ympäristöjä. Erityistuen tavoitteena on myös lisätä viljelymaiseman avoimuutta sekä säilyttää ja parantaa historiallisesti ja kulttuurisesti arvokkaita kohteita. Hoidettavia kohteita voivat olla esimerkiksi monipuoliset peltojen metsäsaarekkeet ja reunavyöhykkeet, pientareet, pienet kosteikot, vanhat ladot, puukujanteet ja kiviaidat ympäristöineen.

Sopimusalue voi olla peltoa tai pellon välittömässä läheisyydessä sijaitsevaa aluetta. Tämän lisäksi viljely- ja laidunkäytön ulkopuolelle jääneet alueet voivat sisältyä sopimusalueeseen, jos viljelyn tai laidunnuksen loppumisesta on kulunut enintään 20 vuotta tai niillä on aikaisempaan asutukseen ja maanviljelyyn liittyviä kiinteitä muinaisjäännöksiä. Peltoalueilla sijaitsevien metsäsaarekkeiden enimmäiskoko voi olla enintään yksi hehtaari ja reunavyöhykkeen maksimileveys 20 metriä. Sopimus edellyttää, että alueita ei lannoiteta tai käsitellä torjunta-aineilla. Hoitotoimenpiteistä pidetään hoitopäiväkirjaa.

Kohteiden tärkeimmät hoitotoimet ovat laidunnus, niitto ja raivaus. Perinnebiotooppien hoidon lailla luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki pohjautuu kustannusarviossa esitettyihin hoitokustannuksiin ja on enintään 450 euroa hehtaarilta. Sopimusalan on oltava vähintään 0,30 hehtaaria ja se voi koostua

useammasta lohkokosta, siten että kunkin lohkon on oltava kooltaan vähintään 0,05 hehtaaria. Sopimus voi olla 5- tai 10-vuotinen.

Suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito

Pellolle perustettava suojavyöhyke on vähintään 15 metriä leveä monivuotisen kasvilisuiden peittämä hoidettu alue, jolle ei levitetä lannoitteita tai kasvinsuojeluaineita. Suojavyöhykettä ei saa muokata muutoin kuin perustamisen yhteydessä. Suojavyöhykkeiden tavoitteena on vähentää maa-aineksen, ravinteiden ja muiden haitallisten aineiden kulkeutumista pelloilta vesistöihin ja pohjavesiin. Suojavyöhykkeet myös lisäävät luonnon monimuotoisuutta, luovat maatalousympäristöön ekologisia käytäviä ja edistävät riista- ja kalataloutta. Suojavyöhykkeen perustamista suositellaan vesistön tai valtaojan varressa sijaitseville pelloille, etenkin jos pelto viettää jyrkästi tai kärsii toistuvasti vettymishaitoista tai tulvista.

Valmiit heinä- ja nurmiseokset sopivat suojavyöhykkeiden perustamiseen. Kasvilisuiden voidaan monipuolistaa niittylajeilla, joita voi kerätä itse tai hankkia valmiina sekoituksina. Kosteille alueille sopivat esimerkiksi sarat ja rannoilla viihtyvät kukat. Sopimuksen voidaan myös liittää pellon ja vesistön väliin jäävä luonnontilainen alue, joka voi olla enintään noin 20 metriä leveä, ellei ole erityisiä syitä leveämmän alueen hyväksymiseen.

Suojavyöhykkeiden ensisijainen hoitomuoto on niitto ja niitetyn kasvillisuuden poiskorjuu. Niitto tulee pääsääntöisesti suorittaa kerran kasvukauden aikana, mieluiten loppukesästä (aikaisintaan 1.8.), jolloin se ei häiritse lintujen ja muiden eläinten elinoloja. Niittojäte tulee korjata pois alueelta ja sen saa käyttää hyödykseen esimerkiksi eläinten rehuna tai kuivikkeena. Jätteen voi myös kompostoida tai käyttää silputtuna maanparannusaineeksi. Lisäksi niittojätettä voi käyttää riistan ruokintaan. Alueen laidunnus on mahdollista, jos siitä ei koidu haittaa vesiensuojelulle. Laidunnus järjestään erillään lannoitetuista nurmilaitumista eikä eläimille anneta lisäruokaa. Laidunpaineeseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta alue ei kulu mullokselle tai tiivisty liikaa. Suunnitelmassa perustellut hoitotoimenpiteet voidaan rajoitetusti ulottaa myös suojavyöhykkeen välittömässä läheisyydessä olevalle, suojavyöhykkeen ja vesistön väliin jäävälle luonnontilaiselle ranta-alueelle.

Tukea maksetaan suojavyöhykkeen perustamisesta ja hoidosta syntyneiden kustannuksien ja tulonmenetyksien perusteella. Kohtuulliset suunnitelmakustannukset voidaan myös sisällyttää kustannuksiin. Tuen suuruus on A- ja B-tukialueella enintään 450 € hehtaarilta ja C-alueella enintään 350 euroa hehtaarilta. Sopimusalan on oltava vähintään 0,3 ha ja se voi koostua useammasta lohkokosta siten, että kunkin lohkon on oltava kooltaan vähintään 0,05 ha. Sopimus voi olla 5- tai 10-vuotinen.

Monivaikutteisen kosteikon hoito

Kosteikot ovat elinympäristöjä, jotka ovat osa maatalousalueiden luonnon monimuotoisuutta. Ne ovat usein tärkeitä linnuston kannalta ja voivat toimia eläinten suoja-, ruokailu- ja pesimapaikkoina. Maatalousalueilla kosteikkoja on mm. ojien yhtymäkohdissa, rantavyöhykkeillä ja peltojen painanteissa. Kosteikoille tunnusomaista on alueen pysyminen veden vallassa ainakin osan vuotta ja yleisesti kosteat olosuhteet. Alueille tunnusomaista on kosteille paikoille tyypillinen kasvillisuus, esimerkiksi eri sara- ja vihvilälajit.

Kosteikkoja voidaan perustaa niille sopiviin paikkoihin ei-tuotannollisten investointien tuella, jonka jälkeen kohteelle tulee tehdä sen hoitoa koskeva 5- tai 10-vuotinen erityistukisopimus. Myös muut, maatalouden ympäristötukijärjestelmän mukaisesti perustetut kosteikot ja laskeutusaltaat voivat tulla hoitosopimuksen piiriin, kun aiempi erityistukisopimus on päättynyt. Sopimuksen kohteena oleva kosteikko ja laskeutusallas on voitu perustaa myös muulla rahoituksella. Sopimusalueen osaksi voidaan hyväksyä yksittäinen peltoala tai muu kuin peltoala, jos se on vähintään 0,05

ha. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä on, että sopimukseen sisällytettävä ala on yhteensä vähintään 0,30 hehtaaria.

Monivaikutteisten kosteikkojen hoito -erityistukisopimuksella voidaan pienentää maatalouden aiheuttamaa vesistökuormitusta, lisätä luonnon monimuotoisuutta sekä edistää riista-, kala- ja raputaloutta. Sopimus voidaan tehdä alueelle, jossa peltoa on yli 20 % vesistön tai valta-ojan valuma-alueesta. Tuen suuruus määräytyy hoitotoimenpiteistä aiheutuvien kustannusten ja tulonmenetysten perusteella ja on enintään 450 euroa hehtaarilta. Kosteikon hoitotoimenpiteitä voivat esimerkiksi olla kosteikkoon kertyneen lietteen poistaminen, kosteikon ympäristön hoito raivaamalla, niittämällä tai laiduntamalla sekä patorakenteiden ylläpitokorjaukset ja -tarkistukset.

8.2

Ei-tuotannollisten investointien tuki

Alla olevat tiedot ei-tuotannollisten investointien tuesta perustuvat Valtioneuvoston sekä Maa- ja metsätalousministeriön asetusluonnoksiin ei-tuotannollisten investointien tuesta vuosina 2008-2013. Tästä syystä ne saattavat vielä muuttua ennen vuoden 2008 tukien hakua.

Perinnebiotoopit

Edellisellä ohjelmakaudella huomattiin käytöstä pois jääneen perinnebiotoopin kunnostustoimenpiteiden ja käyttöönottamisen olevan niin kallista, ettei perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettu erityistuki kata siitä koituvia kustannuksia kokonaan. Ohjelmakaudella 2007-2013 on vuodesta 2008 lähtien mahdollista hakea perinnebiotoopin käyttöönottoon ja kunnostukseen ei-tuotannollisten investointien 1-2 vuotista tukea. Myös tämä tuki perustuu kustannusarvioon ja sen kattotaso on erityistukea korkeampi. Käytännössä peruskunnostuksen hoitotoimia ovat kunnostettavan perinnebiotoopin raivaus ja aitaus. Ei-tuotannollisten investointien tuen saaminen edellyttää sitoutumista perinnebiotoopin erityistukeen kunnostuksen jälkeen.

Monivaikutteiset kosteikot

Monivaikutteisen kosteikon perustamista tullaan rahoittamaan ei-tuotannollisten investointien tuella vuodesta 2008 lähtien. Perustaminen on toteutettava ensisijaisesti patoamalla luontaisesti sopiville paikoille pellolle, pellon reuna-alueille tai metsämaalle.

Kosteikon perustamiseen voidaan myöntää tukea sellaisilla alueilla, joilla peltoja on yli 20 % kyseisen vesistön tai valtaojan yläpuolisesta valuma-alueesta. Tukea voidaan myöntää sellaiseen kosteikon perustamiseen, joka toteutetaan Suomenlahteen, Saaristomereen ja Selkämereen laskevien jokivesistöjen valuma-alueilla ja sellaisten järvien valuma-alueilla, missä perustamisella voidaan merkittävästi pienentää maatalouden aiheuttamaa vesistökuormitusta ja lisätä maatalousalueiden luonnon monimuotoisuutta sekä edistää riista-, kala- tai raputaloutta. Kosteikko voidaan perustaa edellä mainittujen alueiden lisäksi muuhun luontaisesti sopivaan ja ympäristönhoidon kannalta tarkoituksenmukaiseen paikkaan, jos tämä katsotaan yleissuunnitelmassa tarpeelliseksi. Yleissuunnitelmalla tarkoitetaan alueellisen ympäristökeskuksen laatimaa kosteikkojen yleissuunnitelmaa, jossa alueelliset ja paikalliset olosuhteet sekä vesiensuojelu- ja muut ympäristötavoitteet huomioon ottaen selvitetään kosteikkojen perustamisedellytyksiä laajemmalla alueella.

Kosteikot ja tulva-alueet on perustettava niin, että ne pidättävät mahdollisimman tehokkaasti valuma-alueelta tulevaa kiintoaine- ja ravinnekuormitusta. Alueen, jolle kosteikko perustetaan, tulee olla enintään yhden kilometrin etäisyydellä lähimmistä pelloista. Toimenpiteiden toteuttamisesta ei saa aiheutua olennaisia haittoja kosteikkoalueen ulkopuolella viljeltävien peltujen kuivatustilanteelle. Kosteikon pinta-alan,

tulva-alueet mukaan lukien, tulee olla vähintään 0,5 - 1,0 % yläpuolisen valuma-alueen pinta-alasta. Ravinteiden fosforipitoinen pintamaa tulee poistaa ainakin pysyvästi veden peittämiseksi jääviltä alueilta. Niissä on oltava kiintoainesta laskeuttava syvämpi vesialue, joka on tyhjennettävissä. Lisäksi kosteikkoon kuuluu liittää sen hoidon kannalta riittävät suoja-alueet.

8.3

Leader-toimintatapa

Perinnebiotooppien ja monivaikutteisen kosteikkojen hoitoon suunnattuja erityistukia ja ei-tuotannollisten investointien tukea voivat hakea viljelijöiden lisäksi myös rekisteröidyt yhdistykset Leader-toimintatavan kautta. Erityistukisopimusten tekemisen edellytyksenä on, että sopimukseen sisältyvät toimenpiteet tukevat sen paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteita, jonka soveltamisalueella sopimusalue sijaitsee. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä ei ole ympäristötukea koskevan sitoumuksen voimassaolo. Hakemuksen allekirjoittajalla on oltava yhdistyksen nimenkirjoittamisoikeus - sopimukseen on liitettävä selvitys tästä. Hakemuksen liitteeksi on myös laitettava kopio sen kokouksen pöytäkirjasta, jossa sopimuksen hakemisesta on päätetty. Sopimusalue on luonnollisesti oltava yhdistyksen hallinnassa koko sopimusajan (liitteeksi vuokrasopimus). Ei-tuotannollisten investointien tuen saaminen edellyttää sitoutumista erityistukeen investointituen jälkeen. Muuten yhdistyksiä koskevat lähes samat sopimusehdot ja hakumenettelyt kuin ympäristötukeen sitoutunutta viljelijää. Lisätietoja tuista ja hakumenettelystä löytyy kappaleen 8 muista luvuista ja esimerkiksi Keski-Suomen ympäristökeskuksen verkkosivuilta (yhteystiedot lopussa).

8.4

Erityistukien hakeminen

Kaikki maatalouden ympäristötuen erityistukihakemukset liitteineen toimitetaan TE-keskuksen maaseutuosastolle huhtikuun loppuun mennessä. Maksatusta on haettava vuosittain. TE-keskus pyytää ympäristökeskukselta lausunnon kohteen luonnonarvoista, maisemallisesta merkityksestä ja suunnitellun hoidon tarkoituksenmukaisuudesta. Myönteinen tukipäätös edellyttää ympäristökeskuksen puoltavaa lausuntoa.

Tukihakemukseen on liitettävä kohteen sijaintikartta, tarkka hoitosuunnitelma, kustannusarvio ja mahdolliset vuokrasopimukset. Hoitosuunnitelma sisältää kohteen yleiskuvauksen, lohkojen pinta-alat, selostuksen hoidon tavoitteista ja vaikutuksista. Lisäksi esitetään kohdealueen peruskunnostus- ja vuosittaiset hoitotoimenpiteet ja hoitotöiden aikataulut. Hoitosuunnitelmaa ja kustannusarviota laadittaessa tulisi näiden olla mahdollisimman tarkkoja ja yksityiskohtaisia. Suunnitelman kustannusarvioineen tulee olla realistinen: siihen ei tule kirjata hoitotoimia, joita ei todellisuudessa pystytä toteuttamaan. Myös kustannusarvion olisi hyvä pysyä sopimuksessa määrättyjen enimmäiskustannusten sisällä, koska suunnitelmassa esitetyt hoitotoimet tulee suorittaa, vaikka tuki ei näitä enää kattaisikaan. Viljelijä voi laatia hoitosuunnitelman kustannusarvioineen itse tai teettää sen esimerkiksi ProAgrian maisemanhoidon neuvojalla tai muulla konsultilla.

Erityistukien hakuun suunnatut oppaat löytyvät Maaseutuviraston sivuilta: www.mavi.fi > Viljelijätuet > Hakuoppaat, ohjeet, koulutusmateriaali > Ympäristötuen erityistukien oppaat. Erityistukien hakulomakkeet taas löytyvät Maa- ja metsätalousministeriön internetsivuilta: lomake.mmm.fi > Maatilat ja maatalainvestoinnit > Viljelijätuet > Ympäristötuen erityistuet.

Muut rahoitusmahdollisuudet

Maatalousympäristöön sijoittuu usein myös vanhoja rakennuksia, jotka saattavat olla kulttuurihistoriallisesti arvokkaita. Vanhan rakennuskannan kunnostukseen on mahdollista hakea avustuksia tai korkotuettua lainaa. Keski-Suomen ympäristökeskus jakaa toimialueellaan vuosittain ympäristöministeriölle osoitettua rakennusperinnön hoitoon tarkoitettua määrärahaa, jota voi hakea kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten rakenteiden korjaamiseen. Lisätietoja ja hakemuspohja löytyy Suomen ympäristökeskuksen verkkosivuilta www.ymparisto.fi > Maankäyttö ja rakentaminen > Rakennusperintö ja kulttuuriympäristö > Rahoitus ja avustukset > Avustushakemus rakennusperinnön hoitoon.

Museovirasto puolestaan jakaa sekä yksityisille henkilöille että yhteisöille tukia rakennusten entisöintiin. Museoviraston entisöintiavustukset on tarkoitettu rakennusten historialliseen asuun liittyvään entisöimiseen ja kunnostamiseen, ei perusrantamiseen. Lisätietoja löytyy Museoviraston verkkosivuilta www.nba.fi > Rakennusperintö > Rakennusten entistämisavustus.

Lisäksi TE-keskukset myöntävät korkotuettua lainoitusta asuinympäristön parantamiseksi esimerkiksi kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia peruskorjaamalla. Lisätietoja: TE-keskus (yhteystiedot luvun lopussa).

Yhteystietoja

Keski-Suomen TE-keskus

Cygnæuksenkatu 1, PL 44
40101 Jyväskylä
Puhelin: 010 60 24500 (vaihe)
Faksi: 010 60 24606
Internet: www.te-keskus.fi

ProAgria Keski-Suomi

Kauppakatu 19, PL112
40101 Jyväskylä
Puhelin: 020 747 3300
Faksi: 020 747 3305
Internet: www.proagria.fi/ks

Keski-Suomen ympäristökeskus

Ailakinkatu 17, 40100 Jyväskylä, PL 110
40101 Jyväskylä
Puhelin: 020 490 110 (vaihe)
Puhelin: 020 690 170 (asiakaspalvelupiste)
Faksi: 020 490 5811
Internet: www.ymparisto.fi/ksu

Oppaat, julkaisut ja hakulomakkeet internetissä

Erityistukien hakuun tarkoitetut hakulomakkeet löytyvät Maa- ja metsätalousministeriön internetsivuilta: lomake.mmm.fi > Maatilat ja maatilainvestoinnit > Viljelijätuet > Ympäristötuen erityistuet.

Erityistukien hakuun suunnatut oppaat löytyvät Maaseutuviraston sivuilta: www.mavi.fi > Viljelijätuet > Hakuoppaat, ohjeet, koulutusmateriaali > Ympäristötuen erityistukien oppaat.

Keski-Suomen ympäristökeskuksen verkkosivuilta löytyy linkit edellä mainitulle sivuille ja esimerkiksi valmiita hoitosuunnitelmapohjia sekä ohjeavotaulukko erityistukisopimuksissa hyväksyttävistä kustannuksista, joita voi käyttää apunaan hakemusta laatiessa: www.ymparisto.fi/ksu > Luonnonsuojelu > Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuus > Maatalouden ympäristötuki

Suojavyöhykkeiden hoitokortti löytyy ympäristöhallinnon internetsivujen kautta: www.ymparisto.fi > Alueelliset ympäristökeskukset > Lounais-Suomen ympäristökeskus > Ympäristönsuojelu > Maatalouden ympäristönsuojelu

Tietoa erilaisista elinympäristötyypeistä ja niiden hoidosta saa oppaasta Maatalousalueiden lumoava luonto – luonnonhoidon opas keskisuomalaisille viljelijöille, joka löytyy ProAgria Keski-Suomen verkkosivuilta: www.proagria.fi/ks > Keski-Suomen Maa- ja kotitalousnaiset > Maisema

Monivaikuteisten kosteikkojen mitoituksen ja rakentamisen suunnitteluun suunnattu opas; Maatalouden monivaikuteisten kosteikkojen suunnittelu ja mitoitus löytyy Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) sivuilta: www.ymparisto.fi/syke > Julkaisut > SYKEN julkaisut Suomen ympäristö -sarjassa > SYKEN julkaisut Suomen ympäristö -sarjassa 2007.

Lähteet

- Alanen T. Kepsu S. & Ekberg H. 1989. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia, ISSN 0355-1768 ; 505, ISSN 0355-1768 Suomalaisen kirjallisuuden seura, Tampere.
- Heikkilä M. (toim.) 2002. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. Suomen ympäristö 591. Ympäristöministeriö. Helsinki.
- Horppila-Jämsä L. ja Salminen M. 1996. Keski-Suomen maakunnallisesti arvokkaat kulttuurimaisema-alueet. Keski-Suomen liiton julkaisu B61. Jyväskylä.
- Horppila-Jämsä L. 2005. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Äänekosken Honkola ja Koivisto. Keski-Suomen ympäristökeskuksen monistesarja 63. Jyväskylä.
- Härjämäki K. ja Kaljonen M. 2007. Niityltä kartalle ja käytäntöön – Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun vaikuttavuus. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 6. Suomen ympäristökeskus.
- Jäppinen J. (toim.) 2006. Viestejä maisemassa. Keskisuomalainen kulttuuriympäristö. Minerva Kustannus oy.
- Kareksela S. 2005. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma. Kinnulan Muhola ja Urpila. Keski-Suomen ympäristökeskuksen monistesarja 64. Jyväskylä.
- Karhunen A. Paavilainen P. & Tarvainen H. 2006. Maatalousalueiden kosteikkojen ja suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma, Kisko. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 6. Lounais-Suomen ympäristökeskus.
- Karhunen A. 2007. Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnitteluopas - ohjeita suunnittelijalle. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 1. Lounais-Suomen ympäristökeskus.
- Keski-Suomen ympäristökeskuksen verkkosivut: www.ymparisto.fi/ksu
- Kivelä R. 2000. Keski-Suomen perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut 175. Jyväskylä.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2007. Maatalouden ympäristötuen erityistuet v. 2007-2013 –oppaat: Maa-seutuviraston (MAVI) internetsivut: www.mavi.fi
- Maa- ja metsätalousministeriö 2007. Maatalouden ympäristötuen erityistukien hakemuslomakkeet: Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut: lomake.mmm.fi
- Näreaho T., Jormola J., Laitinen L. & Sarvilinna A. 2006. Maatalousalueiden perattujen purojen luonnonmukainen kunnossapito. Suomen ympäristö 52. Suomen ympäristökeskus.
- Oranen H. 2007. Hankasalmen Niemisjärven Ojastot. Suurimpien purojen ja ojien vaikutus järven rehevyyteen. Opinnäytetyö. Savon ammatti- ja aikuisopisto. Metsäopetus, Toivala.
- ProAgria Keski-Suomi / Maa- ja kotitalousnaiset ja Keski-Suomen TE-Keskus 2006. Maatalouden lumoa-va luonto – luonnonhoidon opas keskisuomalaisille viljelijöille. Jyväskylä.
- Puustinen M., Koskiaho J., Jormola J., Järvenpää L., Karhunen A., Mikkola-Roos M., Pitkänen J., Riihimäki J., Svensberg M. & Vikberg P. 2007. Maatalouden monivaikutteisten kosteikkojen suunnittelu ja mitoitus. Suomen ympäristö 21. Suomen ympäristökeskus.
- Viola T. 2004. Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma. Saarijärven reitti. Moniste 61. Keski-Suomen ympäristökeskus.
- Yliniemi I. 2006. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma. Jämsän Alhojärven alue. Keski-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 1. Keski-Suomen ympäristökeskus.
- Yliniemi I. 2006. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma. Kuhmoisten Ruolahti ja Tehinniemi. Keski-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2. Keski-Suomen ympäristökeskus.
- Ympäristökeskuksen paikkatietoaineistot: Ympäristöhallinnon tuottamat ja muilta käyttäjiltä käyttöön hankitut paikkatietoaineistot (GTK, Museovirasto, Maanmittauslaitos).

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Keski-Suomen ympäristökeskus			Julkaisu-aika 2008 Tammikuu
Tekijä(t)	Ilona Yliniemi			
Julkaisun nimi	Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkojen yleissuunnitelma, Hankasalmi			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Keski-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2 2008			
Julkaisun teema				
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut				
Tiivistelmä	<p>Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden (Lumo-) ja kosteikkojen yleissuunnittelun tavoitteena on ohjata ja tehostaa maatalousympäristön luonnon hoitoa ja vesiensuojelua. Tässä Hankasalmen yleissuunnitelmassa on kartoitettu Niemisjärven ja Iso-Kaihlasan alueilla sekä Hankasalmen Aseman seudulla luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä kohteita sekä määritetty monivaikutteisille kosteikoille luontaisia perustamispaikkoja. Lisäksi yleissuunnitelmassa on osoitettu joitakin suojavyöhykkeiden perustamisen kannalta järkeviä paikkoja. Maastokäyntejä on tehty myös maanomistajien ilmoittamille kohteille. Suunnitelmassa esitellään yhteensä 47 kohdetta, joista suurin osa on muodostettu yhdistämällä useita pienempiä erillisiä kohteita.</p> <p>Yleissuunnitelmassa esitettyjen yleisten hoito-ohjeiden ja kohdekuvauksista ilmenevien tarkempien hoitosuosittelujen avulla maanomistaja voi hoitaa ja kunnostaa lumokohteitaan tavalla, joka edistää luonnon monimuotoisuutta. Yleissuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteutus on aina vapaaehtoista. Pyrkimyksenä on kohdentaa maatalouden ympäristötuen erityistukia ja ei-tuotannollisten investointien tukia oikeisiin kohteisiin ja samalla innostaa viljelijöitä hakemaan kyseisiä tukia. Yleissuunnitelman toivotaan madaltavan kynnystä tukien hakuun, kun tukikelpoisia kohteita ja niille sopivia hoitomuotoja esitellään maataloustuottajille jaettavassa julkaisussa. Yleissuunnitelma toimii pohjana tarkemmille kohdekohtaisille hoitosuunnitelmille ja esitetyt kohteet ovat rahoituspäätöksiä tehtäessä etusijalla.</p>			
Asiasanat	Luonnon monimuotoisuus, perinnebiotooppi, kosteikko			
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Keski-Suomen ympäristökeskus			
	ISBN 978-952-11-2997-1 (nid.)	ISBN 978-952-11-2998-8 (PDF)	ISSN 1796-1890 (pain.)	ISSN 1796-1904 (verkkok.)
	Sivuja 52	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta (sis.alv 8 %)
Julkaisun myynti/ jakaja	Keski-Suomen ympäristökeskus			
Julkaisun kustantaja	Keski-Suomen ympäristökeskus			
Painopaikka ja -aika	Edita Prima Oy, Helsinki 2008			

Hankasalmen Iso- ja Pieni-Kaihlasen, Niemisjärven ja Hankasalmen Aseman alueilta kartoitettiin maatalousalueen luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä kohteita ja monivaikutteisille kosteikoille luontaisia perustamispaikkoja. Tavoitteena on tehostaa näiden luonnon monimuotoisuuden (lumo-) kohteiden hoitoa ja ylläpitoa sekä lisätä maatalouden vesiensuojelun kannalta tärkeitä kosteikoita. Yleissuunnitelmaa voidaan käyttää pohjana tarkemmille hoitosuunnitelmille, joita laaditaan haettaessa maatalouden ympäristötuen erityistukia tai toteutettaessa muita ympäristönhoitoon liittyviä hankkeita.

KESKI-SUOMEN
YMPÄRISTÖKESKUS

ISBN 978-952-11-2997-1 (nid.)

ISBN 978-952-11-2998-8 (PDF)

ISSN 1796-1890 (pain.)

ISSN 1796-1904 (verkkokj.)

9 789521 129971